

SLOVENSKI NAROD

UREDNIŠTVO, UPRAVA IN INŠERATNI ODDELK:
LJUBLJANA, PUCCINJEVA UL. 5
TELEFON ST. 31-22, 31-23, 31-24, 31-25 in 31-26

PONEDELJSKA IZDAJA „JUTRA“

IZHAJA VSAK PONEDELJEK KOT PONEDELJSKA
IZDAJA JUTRA. MESEČNA NAROČNINA ZNANA
3 LIRE. NEVAROČENI ROKOPISI SE NE VRACAJO

Verstärktes Infanterie-Regiment bei Aprilia aufgerieben

900 Gefangene und zahlreiche Beute — Harte Abwehrkämpfe im Osten — Erfolgreiche deutsche Gegenstöße — Abwehrerfolg bei Vitebsk — Luftwaffe gegen feindliche Ausladungen im Hafen von Nettuno

Aus dem Führerhauptquartier, 6. Febr. DNB. Das Oberkommando der Wehrmacht gibt bekannt:

Im Raum von Nikopol stehen unsere Divisionen weiter in schwerem Abwehrkampf mit den nach Süden vordringenden Bolschewisten.

Im Kampfraum zwischen Kirovograd und Belaja Zerkow stießen unsere Truppen in verschiedenen Abschnitten weiter vor, zerschlugen feindliche Kampfgruppen und warfen den Gegner nach Abschluss von 45 sowjetischen Panzern weiter zurück. An anderen Stellen blieben örtliche Angriffe der Bolschewisten erfolglos.

Im Gebiet südlich der Pripjettümpfe kam es auch gestern zu wechselvollen Kämpfen mit vordringenden feindlichen Angriffsspitzen. Eigene Gegenangriffe hatten guten Erfolg.

Südlich Beresina und bei Vitebsk schloßen erneute Durchbruchversuche der Bolschewisten an zähen Widerstand unserer Truppen unter hohen Verlusten für den Feind. An der Abwehr aller Angriffe waren die deutsche Luftwaffe und unsere Artillerie hervorragend beteiligt. Die Abwehrschlacht in diesen Räumen geht weiter.

Nördlich Nowel, südlich Staraja Russa sowie im Raum zwischen Ilmensee und der Eisenbahn Leningrad—Pleskau wurden wiederholte mit Panzerunterstützung geführte Angriffe der Sowjets zum Teil im Gegenstoß und in heftigen Nahkämpfen unter hohen Verlusten für den Feind abgewiesen. Bei der Vernichtung von zwei sowjetischen Bataillonen zeichnete sich die 13. Kompanie des Jägerregiments 38 unter Führung des Oberleutnants Gelbe besonders aus.

In den Kämpfen zwischen Ilmensee und Leningrad hat sich die württembergische Infanteriedivision unter Führung des Generalleutnants Frankewitz mit dem unterstellten 1. Bataillon des Grenadierregiments 32 unter Führung des Majors Schaarschmidt hervorragend bewährt.

Im Landekopf von Nettuno verlief der Tag bei beiderseitiger Späh- und Stoss-truppentätigkeit ruhig. Bei der Säuberung des Kessels nördlich Aprilia wurde ein durch Panzer verstärktes Infanterieregiment des Feindes aufgerieben. Unter den 900 Gefangenen befinden sich 19 Offiziere. Vernichtet wurden 11 Panzer und 2 gepanzerte Kraftfahrzeuge. 2 Panzer und zahlreiche schwere Infanteriewaffen wurden unbeschädigt erbeutet.

An der Südfont stürmte der Feind auch gestern unaufhörlich, von sehr starker Artillerie unterstützt, gegen das Bergmassiv von Cassino an, um den Durchbruch zu erzwingen. Erneut brach er nördlich der Stadt ein und abermals wurde er durch einen sofort einsetzenden Gegenstoß unserer tapferen Truppen auf seine Ausgangsstellungen zurückgeworfen.

Deutsche Kampfflugzeuge bekämpften in der vergangenen Nacht mit guter Wirkung Ausladungen des Feindes im Hafen von Nettuno. Beim Abflug wurden Explosionen von Munitionstapeln und Brände beobachtet.

Über den besetzten Westgebieten wurden gestern 11 feindliche Flugzeuge vernichtet.

Feindliche Störflüge waren in der vergangenen Nacht Bomben im Ruhrgebiet und im Raum von Berlin.

Deutsche Flugzeuge griffen in der letzten Nacht Ziele in Südostengland an.

Ojačen pehotni polk uničen pri Apriliji

900 ujetnikov in številni plen — Hudi obrambni boji na vzhodu — Uspešni nemški protinapadi — Obramben uspeh pri Vitebsku — Letalstvo napadlo sovražna izkrcavanja v nettunski ludi

Führerjev glavni stan, 6. febr. DNB. Vrhovno poveljstvo oboroženih sil javlja:

Na področju pri Nikopolju so naše divizije še nadalje v težkem obrambnem boju s proti jugu prodirajočimi boljševiki.

Na bojišču med Kirovogradom in Belo cerkvi so naše čete napredovale v raznih odsekih, razbite sovražne boje skupine in vrge sovražnika po sestrstvi 45 sovjet-skih oklopnikov dalje nazaj. Na ostalih mestih so ostali krajevni boljševiki napadi brez vsakega uspeha.

Na ozemlju južno od Pripjetskij motviri-rij je tudi večer prišlo do izpremenit pol-nih bojev z napredujočimi sovražnimi na-padalnimi kili. Lastni protinapadi so imeli dober uspeh.

Južno od Beresina in pri Vitebsku se se vsled junjskega odpora naših čet, z veliki izgubami za sovražnika izjavljali po-novni polkusi boljševikov, da bi prebili fronto. Obrambe vseh napadov sta se v pomembni meri udeležila nemško letalstvo in naše topništvo. Obrambna bitka na teh področjih se nadaljuje.

Severno od Nevelja, južno od Stare Ru-se in na področju med Ilmenskim jezerom ter železnico Leningrad—Pskov so bili de-loma s protinapadi ter v silovitih bojih iz bližine, v katerih so imeli sovražniki vi-soko izgube, odbiti potovni, z oklopniki podpora izvedeni sovjetški napadi. Pri uni-čenju dveh sovjetških bataljonov se je pu-sebno odlikovala 13. četa 38. lovskega pol-ka pod poveljstvom poročnika Gelbeja.

V bojih med Ilmenskim jezerom in Le-ningradom se je posebno odlikovala 215. vrtinbersko-badenska pehotna divizija pod vodstvom generalnega poročnika Frankewitza s podrejenimi prvimi bataljo-nom 32. grenadirskega polka pod vodstvom majorja Schaarschmidtja.

Na predmestju pri Nettunu je dan ob obojestranskem delovanju izvidniških in udarnih čet potekel mirno. Pri čistjenju okoli severno od Aprilije je bil uničen z oklopniki ojačen sovražni pehotni polk. Med 900 ujetniki je 19 častnikov. Uniče-

nih je bilo 11 oklopnikov in dve oklopni motorni vozili. Dva oklopnika in številna težka pehotna orožja smo nepoškodovano zaplenili.

Na južnem bojišču je sovražnik tudi večer neprestano navaljeval, podprt z zelo močnim topništvom, na cassinsko go-rovje, da bi izsilil prodor. Ponovno je vdrl severno od mesta in znova je bil s takoj-šnjim protinapadom naših hrabrih čet vr-žen na svoja izhodišča.

Nemška bojna letala so v pretekli noči s dobrim uspehom napadla sovražna izkr-cavanja in nettunski ludi. Pri odletu so bi-la opažene eksplozije municijskih skladišč ter požari.

Nad zasedenimi zapadnimi ozemlji je bilo večer uničenih 11 sovražnih letal.

Sovražna motorna letala so v prete-kli noči bombe na Porurje in na področ-je Berlina.

Nemška letala so v zadnji noči napadla cilje v južnovzhodni Angliji.

117 tankov sestreljenih

Führerjev glavni stan, 5. febr. DNB. — Dne 14. januarja 1944 po imenovanju v vojnem poročilu z viteškim križcem odlikovanim nižji udarni vodja SS Michael Wittmann, četni poveljnik v oklopnem polku SS oklopne divizije »Leibstandarte SS Adolf Hitler« je 30. januarja 1944 kot 380. vojak nemške vojske prejel iz Führerjev rok hrastov list k viteškemu križcu železnega križa. Wittmann je s svojim »Tigrom« v velikih napadalnih in obrambnih bitkah v južnem odseku v kratkem času sestrelil 117 tankov.

Finsko vojno poročilo

Helsinki, 6. febr. Vojno poročilo z dne 6. februarja javlja: V vzhodnem delu Aunuske ozirne je bil zavrnjen napad majskega sovražnega oddelka. Z ostalih bojišč ni vesti.

nemška letalska obramba

»Picture Post«. Zasedaj na lovi s tako velikim akcijskim radjem sploh še ne obstojajo. Zato morajo zaenkrat Američani mirno trpeti, da padajo nanje »udarci z bičem«.

Moskovski centralizem ostane neizpremenjen

Bern, 6. febr. Dopisnik londonskega lista »News Chronicle« poroča iz Moskve o tako zvani izpremenitih ustave, da bo sovjetska vojska ne glede na delitev na posamezne narodnosti ostala enota in da se bo tudi sicer uveljavljala centripetalna moč Moskve. Splošno je mnenje, da bo dosednji zunanji komisariat v Moskvi ostal ter do-lokal smernice zvezne politike.

Portugalski tisk o katinskih umerih

Lizbona, 5. febr. Portugalski tednik »Acesso« se bavi pod naslovom »Pohod smrti« z grozovitimi katinskimi pokoljem ter pravi, da je bilo v Katinu ustreljenih na tisoče Poljakov zaradi zločin, da so branili svojo domovino proti sovjetški invaziji. Tam je bil izvršen pravi list, oben najbolj tragičnih zločinov sedanje vojne, n njegove žrtve so bile pokopane v množičnem grobu. Nad tem množičnim grobištem se dva danes ono vprašanje, ki ga je ne-srečni general Sikorski postavil vodilno:

ljucem v Moskvi, strahno vprašanje, na-pram kateremu predstavljajo katinski mr-tveci samo navadno epizodo, kajti vprašanje Sikorskega se je nanašalo na dva mi-liona poljskih ujetnikov, mož žena in otrok, ki so jih boljševiki izrgali iz nji-hove domovne. Ne ve se, kam so jih od-vedli, in nihče ni dobil od njih niti naj-manjšega sporočila. Brutalnost in človeška krvočernost dosega tu tako visoko sto-tnjo, da bi človek lahko obupal nad človeštvom.

Neizpolnjene obljube

Stockholm, 5. febr. V gotovih angleških in ameriških gospodarskih krogih smatrajo številne obljube, ki jih dajeja Washing-ton in London narodom evropskega konti-nenta glede preskrbe z živili v primeru angloameriške zmage, za kritične. Ti kro-gi izjavljajo, da ni mogoče zagovarjati ob-ljub, ki jih v nobenih okoliščinah ni mogo-če izpolniti. Danes nikjer na svetu ni pre-obila življenjsko važnih dobrin, pravi »Fi-nancial News«. Predstava, da bodo zavez-niki nekega dne prišli in sipali svoje go-bastvo iz polnih kaš, ni z ničemer opravičena. Za tako gigantsko nalogo manjka tako zalog kakor ladij. »Financial News« opozarja, da bo v primeru izkrcanja na kontinentu vsa angleška in ameriška mo-rnariča zaposlena s prevozom vojnega ma-teriala. Prevažati zaloge v Evropo bi bilo v teh okoliščinah popolnoma izključeno, kar bi vojske operacije bi se ne smele v ničemer ovirati.

Ta izvajanja angleškega strokovnega or-gana so v najostrejšem nasprotju z nepre-stanimi izjavami iz visokih in najvišjih vladnih krogov v Londonu in Washingto-nu.

Vojno dobičkarstvo v Zedinjenih državah

Zeneva, 5. februarja. Ameriški podpredsednik Wallace je v Los Angelesu kritiziral »velike poslovne ljudi«, ki jim je Wall-street prvo in domovna šele drugo. Dejal je: »Nekateri veliki podjetniki, čeprav ne vsi, si žele tak način nadzorstva, ki bi pri-nášal velike dobičke. Hoteli bi postaviti lastninske pravice na prvo mesto in človečanske pravice na drugo. Z neuklonljivim sovraštvom bi se s pomočjo tiska radia, z demagogijo in s svojimi posredovalci v parlamentu borili proti vsaki vladi, ki bi

Stavka ameriških oborožitvenih delavcev

Amsterdam, 5. febr. Newyorški radio javlja, kakor poroča Reuter, da je v naj-manj 8 oborožitvenih obratih v Chiju iz-bruhnila stavka, ki obsega čez 20.000 čla-nov neodvisnega društva mehanikov in teh-nikov. Namestnik mornariškega ministra je apeliral na lojalnost sindikatov, mod-tem ko je urad za ureditev sporov med vo-jno zagrožil stavkujočim s kaznijo, ako se ne vrnejo na delo.

Angloaški izkoriščevalci zapuščajo Indijo

Bangkok, 5. febr. Uradno glasilo svob-dne indijske vlade v Šonan »Azad Hind« pravi, da obstojejo nedvoumni znaki, da pravijavljajo Angležji svoj umik iz Indije. Številni Angležji so v zadnjem času proda-li svoje deleže, ki jih imajo pri železniških družbah in javnih podjetjih. V tem smislu je treba tudi tolmačiti opustitev številnih angleških plantažnih naprav in nasadov v Indiji.

Odzovite se akciji za zbiranje starih kovin in železa!
S tem pomagata obnovi svoje domovine.

Francoske žrtve terorističnih napadov

Pariz, 6. febr. Pri večeršnjem napadu angloameriških letal na dve pariški pred-mestji je bilo po vseh OFI-ja ubitih 10 francoskih civilistov, 16 pa ranjenih. Med drugim je bila porušena tudi neka sio-tišnica.

Ogenj na romarje

Rim, 6. febr. Radio Rim javlja, da so o priliki terorističnega napada angloame-riškega letalstva na malo italijansko go-rsko mestoce Urbanijo, v bližini San Ma-rina, neko nedeljo dopoldne sovražni le-talci med cerkvenim romanjem bombar-dirali romarje in jih poleg tega obstrelje-vali z močnim strojniškim ognjem. Ubitek med ubogimi verniki je bil grozoten. Iz-med približno 4000 mestnih prebivalcev jih je bilo 650 ubitih.

Po boljševiških stopinjah

Milan, 5. febr. Navodila, ki jih Stalinov zastopnik v psvetovalnem odboru v Ita-liji daje Badoglijevim kreatoram, kažejo svoje prve sadove. Tako je hujškal govor-nik Badoglijevoga odhajnika civilno prebi-valstvo rimske okolice k umoru, ko je iz-javil: »Vsakokrat, kadar srečate katkega Nemca, ga ubijte in denite poleg njegovega trupla tablico z napisom: Tako se bojuje-jo lačjski patrioti!«

Nepotrebna sovjetska zagotovila židom

Carigrad, 6. febr. Sovjetski poslanik v Teheranu je v soboto zvečer sprejel de-narno zbirkco palestinskih židov za sovjets-ko armado. V nagovoru je poslanik izre-kel nepotrebno zagotovilo, da se Moskva z vsem vplivom zavzema za sionistične koristi ter je dejal, da je Sovjetska zveza »najbolj naravna prijateljica« vseh židov-skih stremeljav.

Štandalezne socialne razmere v Ameriki

Zeneva, 6. febr. Ameriški list »Colliers« objavlja dopis žene nekega severoameri-škega vojaka, ki je zmeščen za štandalez-ne socialne razmere v tej »od Boga oblju-beni deželici«. Boljševici, pravi dopis, so se branile sprejeti žene, ki pričakujejo otro-ke, ako so njihovi možje vojniki. Zasteva-je so denar za zbiravnice in oskrbo v na-prej. Onih nekaj malo boljševic pa je itak prenapolnjenih. V Washingtonu mori mla-da mati že pet dni po rojstvu otroka za-pustiti porodnišni center, bolj proti jugu v treh dneh in na zapadu, kjer je prenapolnje-nost nepopisljna, mečejo mlade matere v 48, da celo v 24 urah na cesto. V Jackso-nville (Florida) so vojaške žene bledje po ulicah z novorojenimi otroci, ker jih bol-ševici ni hotela več obdržati, blviši stano-dačali pa niso hoteli imeti strank z otroki.

Dočim uživajo v narodnosocialistični Nemčiji žene vojakov in zlasti se žene, ki pričakujejo otroke, posebno oskrbo orga-nizacije NSF, v čeželi, v k-teri ne vlada nič drugega kakor dolar, se nihče ne me-ni za pripadnike ameriških vojakov. Roo-sevelt in njegovi židovski pomočniki bi v vojni radi zaslužili, za koristi in za težave izlanskega naroda se pa nič ne brigajo.

Angleško zmerovanje nad ameriški vojniki

Zeneva, 5. februarja. Razlika v plačaa, ki jih imajo angleški in ameriški vojniki, zbujajo pri Angležih slabo kri, ugotavlja list »Fortunes«. Ameriški vojniki v Angliji in v Afriki prejemajo s svojimi dobrimi plača-mi prave orgije, medtem ko si angleški vojniki ne morejo privoščiti takorekoč nič-es-r. Veliko zasmevanja povzroča tudi sistem ameriške vlade, da podeli vsakemu ameriškem vojnaku po preteku vsa-kih 6 mesecev službe nov srebrn trak ter za prihod na novo tuzje ozemlje še posebno odlikovanje. Angležem se zdi komično, ker prihajajo ameriški vojniki, ki sploh še ni-so duhalni smodnik, v Anglijo in zaseda-ozemlja s trakovi in odlikovanji. Posebno smešno se jim zdi, ker dobi ameriški vo-jak že odlikovanje, ko stopi na »tuzje an-gleško tlo«.

Argentina ruši mostove

Stockholm, 6. febr. Argentinska vlada je prekinila diplomatske odnose s Francijo, Bolgarijo, Romunijo in Madžarsko.

Nazadovanje angleške konservativne stranke

Stockholm, 5. febr. Naknadne volitve v Brightonu, pri katerih se je vpregel tudi Churchill, so prinesle presenetljivo zmanj-sanje vladnih glasov. V enem izmed »naj-bolj zanesljivih« konservativnih volilnih okrožij v Angliji je bil vladni kandidat le-talski stotnik William Teeling izvoljen znova v parlament z večino 1559 glasov na-pram 41437 pri zadnjih splošnih volitvah. Številno volivcev se je od takratnih 129.000 znižalo na kakih 70—80 tisoč. Ta rezultat nadomestnih volitev v Brightonu smatrajo po posebnem poročilu »Dagens Nyheter« v londonskih političnih krogih kot najsen-zacionalnejši volilni rezultat med vojno. Politčni opazovalci ga imajo za enega iz-med najtežjih udarcev, kar jih je med vojno dobila mogočna centralna organiza-cija angleške desnice. Rezultat dokazuje, da dejstvo, da imenuje kandidata central-ni strankni odbor, draži krajevno javno mnenje, da vsi politični mir med stranka-mi na nitki in da so ljudje različnih mnenj glede rešitve zamotanih notranjih proble-mov.

Kzljiv položaj angleške prehrane

Stockholm, 6. febr. Po vesti »Manche-ster Guardian« svari angleško prehranje-valno ministrstvo pred pretiranimi priča-kovanji, da bo Anglija sedaj lahko dobila več živil iz Sredozemlja. Proizvodnja v severni Afriki je zelo upadla, pravi članek, in tudi uvoz iz prekomorskih dežel se je močno znižal. Tudi z Bliznjega vzhoda ni pričakovati nikake rešitve angleškega pre-hranjevalnega položaja, ker manjka tam-kj predvsem potrebnega zavojnega mate-rijala in ladijstva.

Rdeči križ demantira angloameriške laži

Razmere v japonskih ujetniških taboriščih so zadovoljive

Zeneva, 5. febr. Senzacionalni demanti angloameriških laži o domnevnem grozotnem postopanju z angloameriški ujetniki ki na Japonskem podaja poročilo »medna-rode delegacije Rdečega križa na Japona-skem«, objavljeno v mesečniku mednaro-dnega odbora Rdečega križa v Ženevi.

Poročilo pravi dobesedno: »Dne 9. no-vembra je gospod Pestalozzi obiskal tabo-rišče vojnih ujetnikov v Ohtelu pri Mug-denu v Mandžuriji. V taborišču žive Bri-tanci, Avstranci in Američani, skupno nad tisoč ujetnikov. Oskrba je zadovoljiva. Zdravstvena naprava so zidostne. Taboriš-če ima tudi zelo dobro urejeno polnišnico. Vsi ujetniki so bili cepljeni proti nalezli-vim boleznim. Na razpolago imajo več dru-zabnih iger ter smejo zadostno pisati.« Zastopnik mednarodnega odbora je izjavil, da je z obiskom zadovoljen.

Dva dni kasneje je obiskal Pestalozzi ta-borišče v Keiju, kjer so razmere enake. Bivališča so zadostno kurjena, zdravstve-ne naprave zadovoljive ter imajo več pri-Hrana je dobra. Vojni ujetniki imajo na razpolago tudi japonskega dentista.

To poročilo je v velikanskem nasprotju z ameriški vestmi o grozodejstvih, ob-javljenih v vsem svetovnem tisku, ki so trdile, da mučijo angloameriške ujetnike v pokrajinah, ki jih nadzorujejo Japonci, do smrti. Po poročilu zastopnika mednaro-dnega odbora Rdečega križa ne rabijo te

tendenčne ameriške vesti n'kakega koma-tarja več.

Velik japonski letalski uspeh

Tokio, 4. febr. Japonski lovci so v čet-rtak iz sovražnega oddelka 110 bombnikov in lovcev, ki je skušal napasti japonske postojanke pri Butsu na Novi Gvineji, se-strelili 20 letal. Ena izmed japonskih letal se ni vrnilo na svoje oporišče.

Tokio, 6. febr. Edinice japonskega mo-rnariškega letalstva so v noči na 6. februar-ja prvič napadle sovražne vojske napra-ve 600 milj severno od celjskega zaliva. Na štirih mestih so bili doseženi številni zadetki v polno, ki so zaneli požare. Vsa letala so se nepoškodovano vrnila v svoja oporišča.

Tokio, 6. febr. Japonsko mornariško le-talstvo je v četrtak dopoldne napadlo šte-vilne sovražne prevozne ladje v zalivu Finsch ter je bombardiralo nato v nizkem napadu posamezne manjše ladje pri Novi Britaniji. Popoldne so oddelki japonskega mornariškega letalstva odkrili v vodovju južno od Bougainvillea skupino sovražnih prevoznih ladij, ki so jo takoj napadli. Ja-ponski letalci so se vsi nepoškodovani vr-nili na svoja izhodišča.

V noči na četrtke so poizkušale tri so-vražne podmornice napasti japonske po-ljoze v luki Mandelin, 32 km južnovzho-dno od Madanga na Novi Gvineji. Japonsko topništvo jih je pregnalo.

Degolisti brez potrebne vojaške opreme

Pariz, 5. febr. Francoski listi poročajo iz Alžira, da bo Giraud ponovno opodo-val v Washington. Kakor znano, je bil Giraud pri Rooseveltu, da bi ga pregovo-ral za dobavo orožja disidentski armadi. Ker doslej tega orožja ni bilo, namerava očividno Giraud svojo prošnjo ponoviti.

Pariz, 5. febr. Kakor javljajo pariški listi iz Tangerja, so se v neki debati v al-žirskem parlamentu znova pokazale za-lostne razmere pri degolističnih četah. »Mi smo mobilizirali mnogo več ljudi, kakor jih lahko oborožimo«, je izjavil med dru-gim predsednik vojne komisije. Zaradi te-ga trpi vse gospodarsko življenje severne Afrike. Oskrbovanje čet je zelo nepopol-no. Mnogo vojakov nima niti škornjev niti čevljev, in vsi imajo samo po eno srajco. Tudi plača je mnogo premajhna, posebno za poklicne podčastnike, ki imajo mnogo slabše plače kakor neizučeni delavci.

Vojni komisar je moral na te obtožbe priznati, da so razmere v disidentski vojski zelo žalostne, vendar ne more na za-lost obljubiti boljšanja. Poizkusil sem že odpustiti del vpoklicancev, je izjavil, toda to ni dovedlo do zadovoljive rešitve.

Zeneva, 5. febr. v alžirskem posvetoval-nem odboru je, kakor poroča posebni do-pisnik londonskega »Daily Workerja«, za-stopnik komunistov izjavil, da so komu-nisti predložili degaulističnemu odboru za-konski načrt, da izgube državljanske pra-vice in se usmrte vsi oni, ki so bili pri-staži vichyjske vlade.

Vigo, 5. febr. Mehiški list »Universal« javlja, da bo Mehika poslala v Alžir k de Gaullovmu odboru svojega diplomatske-ga zastopnika.

Krvavi izgredi v Rabatu

Vichy, 5. febr. O sporu med Angloame-ričani in francoskimi izdajalci v severni Afriki zaradi krvavih spopadov v Raba-tu pravi uradna objava vichyjske vlade, da sta vzrok teh nemirov tako rastoče prehranjevalne težave kakor imperijali-

stična politika Angloameričanov. Tako n. pr. Zedinjene države niso nikdar zakriva-le svojih namer s severno in zapadno Afriko, ki jo smatrajo kot neobhodno po-trebno.

Podobno sta se izrazila tudi lord Ha-li-fax in Smuts. Kake namene ima Sovjet-ska zveza, sploh ni treba omenjati. Tako postaja zopet enkrat jasno, da francoski izdajalci brez vsakega protiplačila zaprav-ljajo francoski imperij in ga prodajajo Angloameričanom, njihovega vpliva pa bi se radi le na ta način rešili, da se vda-jajo boljševizmu.

Višinski odpotoval po navodila v Moskvo

Zeneva, 5. febr. Reuter javlja, da je Višinski, zastopnik SSSR v Alžiru in član posvetovalnega odbora za Italijo, odpoto-val v Moskvo na posvetovanja. Stalinov pooblaščenec je odšel torej po nova navo-dila v Kremelj.

Velika eksplozija municije na Severnem Irskem

Stockholm, 5. febr. Po vesteh london-ske poročevalske službe je prišlo v petek zvečer na nekem kolodvoru v Severni Ir-ski do težke eksplozije, ki je zahtevala mnogo človeških žrtve. Po neuradnih po-ročilih znaša število mrtvih 18. ranjenih pa 20.

Zeneva, 5. febr. Med eksplozijo muni-cijskih zalog, ki se je pripetila na cekem kolodvoru v Severni Irski, je bilo 18 lu-di ubitih, 20 pa ranjenih. Točnega števila mrtvecev ni bilo mogoče ugotoviti, ker je bilo več žrtve zaradi eksplozije raztrga-nih na kosce.

Tik pred eksplozijo so videli vojske ki so municijo nalagali ali razkladali. Zračni pritisk so občutili v okolici petih km. Hi-še in poslopja v bližini so bila težko poškodovana.

Tolovajske skupine v razkroju

Vedno bolj se množijo poročila, ki dokazujejo, kako obupen postaja položaj komunističnih tolovajskih odredkov in kako napreduje njihov razkroj. Mnogo teh poročil je bilo že v tisk, še več pa jih slišite, če govorite z ljudmi, ki prihajajo iz Dolenjskega in Notranjskega.

Poleg duševne stiske, ki tare povsem iz prisilnih mobilizirancev sestavljene tolovajske skupine, jih tlačita zlasti pomanjkanje hrane in pomanjkanje obleke. Oboje so si doslej »rekrutirali« predvsem v raztresenih hrbovskih naseljih, v večjih dolinah pa le pri rodbinah, katere so obtožili, da so »belogardistične« ali »plavogardistične«. Drugim so se kolikor toliko prizanašali, ker so se bali prevelikega nezadovoljstva prebivalstva. Hribovska naselja, v kolikor so za komunistične tolpe dostopna, so sedaj že izropana, protikomunistične domacije uničene. Tolovajske skupine so zato začele pleniti že tudi po večjih krajih kar križem in se prizanašajo niti hišam svojih pristavev. Od povsod prihajajo poročila, da plenijo komunistične tolpe živila in obleko tudi pri takih, ki so simpatizerji OF ali pa so za simpatizerje izdajali, bodisi iz strahu ali iz spekulacije.

Komunisti seveda s tem izgubljajo še zadnje pristaje med podeželskim ljudstvom in vzbujajo soglasno ogorčenje prebival-

stva. Da so se k temu temu odločili k takemu početju, je zgovoren dokaz, kako zelo jim hrane in živil primanjkuje. Obenem pa je to tudi znamenje, da računajo s »skrajšanim begom iz dotičnih krajev«. V zadnjih dneh so tolovaji plenili še v nekaterih drugih naseljih, katerim so doslej še precej prizanašali.

Nadaljnji znak razpadanja komunističnih tolpe je naraščajoče število ubežnikov. Kljub grožnjam s smrtno kaznijo uhajajo mobiliziranci v vedno večjem številu. Da bi jih opazili, so začeli sedaj streljati ujetne ubežnike pred postrojenimi moštvom. V Cadežu so nedavno ustrelili šest fantov, ki so skušali pobegniti. Med njimi je bil neki Pajk, ki je imel pri istem oddelku še svojega brata. Ta je moral potem gledati, kako so mu brata ustrelili. A tudi ta teror ne more opaziti prisilnih mobilizirancev, da se ne bi poskušili rešiti. Ako je kje v bližini domobranska ali nemška posadka, se zatečejo k tej, kjer pa to ni mogoče, jo na lastno pest mahnejo globoko v gozdove in se tam skrivajo.

Mobiliziranci, ki so ujeti ali se sami predajo, so vsi v obupnem stanju, razčepani in sestradani, mnogokrat izčrpani tudi po raznih boleznih. Vsi soglasno podajajo isto sliko o razmerah v tolovajskih skupinah, sliko neizbežno napredujočega razkroja.

Za obnovo domovine potrebujemo kovine

Preglejte podstrešja, kleti, shrambe! Niti kosček starih kovin ne sme ostati pozabljen, ho ga obnova poručen domovine tako zelo potrebuje žrtvujte deset minut svojega časa in pripravite nerabne kovinske predmete!

Kje se skrivajo na smrt obsjeni fašistični izdajalci

Iz poučenih virov poročajo »Deutsche Arbeiter-Zeitung«, da tudi oni, od posebnega sodišča v Veroni na smrt obsjeni člani fašističnega velikega sveta ne bodo ušli svoj usodi, čeprav so bili sojeni v odsotnosti. Bivši poslanik v Berlinu D'no Alni. O skrivališču Bastanija in Rossenja ni nikakoli podatkov, vendar pa so bivši člani velikega fašističnega sveta: mnenja, da se tudi ta dva skrivata nekeje v Italiji. fien se skriva sedaj v Švici, verjetno v Zenevi. Le kratak čas po Badoglijevi kapitulaciji se je skrival nekeje na deželi v severni Italiji. Ko pa ga je fašistični radio začel hudo napadati, je pobegnil v švic. Grandi, avtor izdajalske resolucije, se mu sedaj na Portugalskem in sicer v Lizbonu. V sporazumu, če ne morda celo po naročilu Badoglijeve vlade, je kmalu po aretaciji Mussolinija odpotoval z letalom na Portugalsko. Gotovi znaki kažejo, da se Bottai skriva še v Italiji. De M'rsico in Acerbo sta doma z Abrucov, zaradi česar domnevajo, da se skrivata kje v kiki z kotli planinski koči v svoji ožji domovi-

Žrtve metilnega alkohola

V Norveški prestolnici Oslu si je večja družba prav vsled metilnega alkohola. Posledice so bile strašne. Pet oseb je tokrat umrlo, v nadaljnjih dveh dneh jih je podleglo še šest. Med žrtvami sta dve ženski. 16 nadaljnjih oseb imajo še v bolnišnicah in upajo, da jih bo večina ostala živa, bržkone pa bodo vse oslepele.

V netržni žalosti sporočamo, da se je v zpolnjenjavanju težke službe smrtno ponesrečil 5. februarja t. l. naš dragi sin, gospod

JOŽE RUS
kurjač državnih železnic

Pogreb dragoga pokojnika bo v ponedeljek 7. februarja 1944 ob 14. uri popoldne v žal. kapelice sv. Petra, k Sv. Križu.

Ljubljana, Kantijska 6. II. 1944.

ANICA, mati; BERTA, zaročenka in ostalo sorodstvo

Vsem prijateljem in znancem sporočamo žalostno vest, da se je dne 5. februarja t. l. v izpolnjenjavanju težke službe smrtno ponesrečil naš dragi tovariš, gospod

JOŽE RUS
kurjač državnih železnic

Dragoga tovariša bomo spremlili k večnemu počitku v ponedeljek, dne 7. februarja 1944 ob 14. uri z žal. kapelice sv. Petra, na pokopališču k Sv. Križu.

Prijatelja bomo ohranili v najlepšem spominu!

Ljubljana, 5. februarja 1944.

ŽALUJOCI TOVARISI državne kurilnice

Kronika prve februarske nedelje

Zbirka starih kovin se je prav zadovoljivo obnesla — Spremenljivo vreme — Spet dobro obiskana gledališča in kinematografi — Ljubljanske gostilne ob nedeljah smrtne nesreče

Ljubljana, 6. februarja

Zadnje tri dni si je dala ljubljanska šolska mladina mnogo koristnega opravka. Po navodilih svojih učiteljev in učiteljic je obiskovala stanovanja in zbirala staro kovino. Gospodinjje so bile kar vesele, da se lahko iznebe različne ropotije, ki jo v svoji prirojeni štedljivosti nerade zavrejo, okristiti se pa z njo tudi ne morejo. In tako smo vse tri dni videli našo mladino zadovoljno nositi najrazličnejšo kovinasto drobnjaro na zbirališča. Otroci so sami pokazali precej iznajdljivosti in so poiskali kovinaste odpadke, kjer so brez koristi rjavili. Tako se je naša prva zbirka starih kovin prav dobro obnesla. Treba bo pa še novih takih zbirk, kajti tudi kovinastih zavrkov se sčasoma vedno nekaj nabere, obnova naše domovine bo pa tudi terjala ogromno gradiva, zlasti kovinastih izdelkov, ki nam jih bo Nemčija — v kolikor jih ne bomo sami izdelali ali predelali — poslala kar gotovo, po dogovoru in naročilu.

Prva februarska nedelja nam je prinesla nekoliko muhasta vreme. Po rahlem južnem deževju, ki je v petek rosilo izpod nizkih oblakov, je v soboto zgodaj jutraj potegnila burja in smo spet dobili krasno vedro vreme. Trajalo pa je le dopoldne. Povsem nepričakovano se je nebo opoldne poodrilo, močan veter je grozil z velikim neurjem. Toda oblaki so raztresli le nekaj drobnih snežink, potem se je nebo spet zjasnilo in je prisiljalo sonce. Noč na nedeljo je bila vsa svetla in zvezdnata, nedelja je bila vetrovna. Sicer je izmed oblakov sijalo sonce, toda brez vsake moči. Dopoldne so bile ulice prav živahne, popoldne pa je bilo po naših sprehajalščih manj sprehajalcev kakor običajno ob sončnih nedeljah. Že kratak sprehod je človeka dobro osvežil, saj je veter tu in tam zarzel do kosti. In tako so Ljubljančani to nedeljo še prav posebno napolnili naša gledališča in kinematografe. Dolge vrste pred blagajnam se zdaj že vsako soboto povsem običajne. Je pa tudi treba priznati, da nam gledališče in kinematografi nudijo ob nedelje prav zadovoljive sporede. In to razvedrilo je v današnjih časih ne samo najbolj užitek polno, marveč tudi najcenejše.

Ampak, je že treba priznati, da po večini tudi naše gostilne niso zapuščene. Nikakor ne! Ljubljanski gostilničarji so podjetni in iznajdljivi pa tvegajo vse, da imajo klet kolikor toliko založeno in da lahko svoje goste postrežejo s pijačo in jedajo. Ljubljančani pa si tudi ne dajo dvakrat reči, kadar jih ob nedeljah vabijo gostilne, še prav posebno ne ob prvih nedeljah v mesecu. Po ljubljanskih gostilnah je pijača zelo različna, cene pa tudi. Ljubitelji vina tvorijo med seboj nekakšno zaupno bratovščino in tako se brž razve, kje točijo najboljše zeleniko iz Brd, kje dobrega vipavca, kje črnega istrana. Pa tudi razna

italijanska in južnotirolska vina drže svoj veljav — hvala Bogu, da so! — pravo pivci. Cene se sučejo od 25 do 30 lir. Gospodinjje najbolj znanih ljubljanskih gostinskih obratov se pa tudi potrudijo, da je zlasti ob nedeljah kaj prigrizka, ki je lahko zelo različen po kakovosti in ceni. Lahko pa se kratko reče, da nudi Ljubljana tudi v petem letu vojne zlasti ob nedeljah še zelo mnogo.

Žal mora tokrat nedeljska kronika za beležiti tudi smrtno nesrečo. Poleg zidarstva je železničarski poklic gotovo najbolj junaški. Žrtve svojega poklica v izvrševanju svoje službe je postal večer kurjač državnih železnic k. Jože Rus iz Ljubljane. Bil je zelo vreden in priden uslužbenec, ki so ga vsi tovariši in predstojniki imeli radi. Smrt ga je ugrabila materi in zaročnici, s katero si je nameraval v kratkem ustvariti družinsko ognjišče. Truplo je bilo prepeljano na žale, odkoder bo jutri, v ponedeljek ob pol 16 pogreb. Nesrečnemu Jožetu Rusu bo ohranjen časten spomin žalujočim pa izrekamo odkritosrečno sožalje.

V. simfonični koncert Radia Ljubljane

Prihodnji simfonični koncert, ki ga priredi Sendergruppe »Adriatisches Küstenland«, Sender Laibach — Radio Ljubljana, bo v veliki unioński dvorani v ponedeljek 14. t. m. ob 18.

Veliki radijski orkester bo pod vodstvom svojega dirigenta Draga Marjta šijanca zvaljal izbor Dvojakovih »Slovanskih plesov«.

Na koncert opozarjamo ljubitelje lepe simfonične glasbe. Predprodaja vstopnic se bo vršila ob srede 9. t. m. v knjigarni Glasbene Matice.

Ste že kaj prispevali za Zimsko pomoč?

Mislite na tiste, ki se jim godi slabše kot vam! — Prispevajte za Zimsko pomoč! Uspeh Zimske pomoči bo merilo ne le za naš socialni čut, temveč tudi za našo narodno zavest. Vsak naj zato prispeva, kolikor si more utrgati!

Zaklonske mora biti opremljeno z lučjo, vodo in peskom, klopmi, lopato, krampom, lomilko, suhim straniščem, nosilnico in z omarico za prvo pomoč

Teden v gledališču:

»Matura« v Drami je dosegla popoln uspeh

Vsestransko odlična Katja Levarjeve, ki se je zopet izkazala zrelo umetnico — Nova kraljica v »Snežulčici« — Četrty simfonični koncert

V Operi je občinstvo pretekli teden napolnilo predstave »Mrtvih oči«, »Melodij srca« in »Prodane neveste«. Tudi so ponovno mladinsko opereto »Princeska in zmagaj«, ki bo privlačila mladež in jo v nemala k plemenitim idealom. Mladini je posebno prilasel k srcu Joško E. Barbičeve, pa tudi M. Sancinova dvorski norec in ljubki palčki so ji ugajali. Gregorčeva opereta bo zmerom znova pritegovala naš naraščaj.

V Drami je bila premiera L. Fodorjeve »Mature« v delni preasedbi. Delo je že vsakemu dijačku dobro znano. Prav za prav ne more nikogar razočarati. Duhovitost se sicer ne iskri v espijskem žaru. Pa tudi po plitvini ne zaudarja. Delo je običajlo nekeje na sredini. V odskih učinkih pa je nedvomno močno. Vsem je dobrodošlo: tisti, ki jim prija bistro duhovljenje, ne morejo biti razočarani, ker so našta odrska dela te in silnice zvrsti, ki so precej, precej šibkejša. Oni drugi, ki živajo puhe, narejene, površinske šale, pa so lahko prijetno presenečeni, ker doživljajo, nedvomno nekaj boljšega od onega, kar jih običajno »osrečuje«. Zato je »Matura« tudi letos užgala. Polnha bo gledališča, gledališka blagajna bo žela obilno konjunkturo.

Režiser C. Debevec si je prizadeval, da bi odsko dogajanje čim neposrednejše, čim prepričljivejše primaknil okusu estetičnemu občutju gledališkega občinstva in da bi bile posamezne skupine prezanitivne profesorske družine čim ostrije začrtane. Predvsem se opaža neko stremiljenje po poglavitni vtiska priarčne toplote, iskrenega

razumevanja, ki navdaja večino nastopajočih srednješolskih vzgojiteljev do težen dorasajočih dijaških mladine.

Osnredna stvaritev je bila nedvomno Katja Slaparjeva v vsestransko odličnem podajanju Levarjeve. To je ena njenih najbolj izoblikovanih, vrhunsko dognanih odskih umetnin. Njena Slaparjeva se razvija pred nam v vsej polnosti naravne bistrine, mladostne občutljivosti, nagonске elementarnosti in prisrčne iskrenosti. Kakor je lahko boječe nežna, toplo udana, tako se lahko v svetem gnevu vsa razdivja v užaljenem, poniznem dekliskem ponosu ob plohi Vrtačevih očitkov in kriznih vprašanj. Prepričevala je v celotni kreaciji, pa tudi najprozornejših izraznih, čustvenih odtenkih. S Katjo Slaparjevo je Levarjeva dokazala, da je resnična, zrela odrska umetnica, ki dominira predvsem v stroki nalnega, odkritosrečnega in neposrednega doživljanja.

Profesorski zbor, ki sodi Slaparjevi, je razklan na troje. V sredini humanistično nastrojenih in delno pod osebnimi vtiski k modremu, širokogrudnemu odpuščanju težečih srednješolskih vzgojiteljev srečujejo C. Debečvevega prof. Čebulo. L. Drenovčevega ravnatelja dr. Dvornika, dr. Matijevo Boltar-Ukmarjeve, Gorinskovega Vidoviča in Zorovo Gabričičeve. C. Debečev Čebula je notranje in zunanje samoniklo uravnotežen, smotno izbrusen v umetniškem izrazu ter izvira maki do sledno, preračunano izpeljan. Izdelal je predvsem konture človečastnega mišljenja, plemenitega, na vsestranskem razumevanju vzniklega odpuščajočega mladino-

ljubja. Ob Drenovčevem dr. Dvorniku so izstopale odlike zunanje ugajenosti, službene objektivnosti in subjektivne prizadelosti, simpatičnega umerjenega nastopa. Prevladujoče predvsem zunanji poudarki in bi morebiti kazalo doživljajsko stran v tretjem dejanju nekoliko poglabiti. Plemenitost mišljenja, udana sprjaznenost z usodo se odražata na podobi prof. Matijeve v interpretaciji Boltar-Ukmarjeve. Tu di Gorinskova študentovsko prozai in študentovsko mladostni profesor prirodoslovja Vidoviča in telovadna učiteljica Gabričičeva ustrezata deležu, ki jima je pri-sojen.

V sredini profesorskih »mladinožerov«, ki motrijo vsa dejanja in nehanja dijačin z vidika prenarabke moralne rigoroznosti in hipertrofične strogosti, sta prof. Mozoljčeva Nablocke in Gregorinov prof. Vrtač. Nablocka je točno očrtala in nadrobno razgledila v zagrenjenosti in življenjski praznoti osrčenelo »ječevko« Mozoljčeve in ji ob preokretu v sklepem dejanju prepričljivo priliva navdih srčne toplote. Ustvarila je s sočnim karakternim zasnutkom kabinetno, tu pa tam v lahno groteskno prevešeno odrsko prizkazen. Prav tako je bil tudi Gregorinov Vrtač vestno, vsestransko preudaren. Predstavil se nam je to pot Gregorin kot izvršen oblikovalec togih, ledeno hladnih življenjskih ter vzgojnih načel in neokusnih metod, kot odličnih prikazovalec zunanjih značilnosti Bil je po maski, po slehernem izraznem pulzu polnokrvno doživljena »buča na kvadratu, ki ima v »okrogloglavem« Čebuli svoj miselni in vzgojni protiklik.

Med obema skupinama se pričkarita o suhoparnih vsakdanjih zadevah čiščinah za usodo dijaške mladine in njen procvit popolnoma brezbrizna profesorska originalna Nakratov prof. Štrk in Verdonikov prof. Štuka. V krog te pestrne, zabavne, heterogene in nemalokrat čudovito smečne dru-

žine spadajo še Plutov vestno, minuciozno prikazani izborni šolski sluga Toni ter maturantke Svetlove, Goljeve ter Intiharjeve. Občinstvo ni skoparilo z iskrenim priznanjem sodelujočim.

K dramskim zadevam preteklega tedna še kratko pripomo. V nedeljski »Snežulčici« se nam je zaradi obolevosti gospe Danilove predstavila v vlogi kraljice mlada, nadarjena dramska igralka A. Sancinova. Še lani je žela lep uspeh v »Jesenik kot Gudita. Njena kraljica je bila v doživlju ter vseh čustvenih in zunanjih poudarkih povsem prepričljiva. Vidi se, da posveča mlada igralka skrbno pažnjo izgovarjavi. Zelo spretna je v učinkoviti odrski kretnji ter izkoriščanju izraznih možnosti. Podoba je, da se nam je to pot odkrila v svoji pravi odrski stroki, ki bo v njej lahko žela lepe uspehe. Tudi ostali sodelujoči so, kakor običajno, dobro igrali (Levarjeva, Bilenč, Gorinsk, Raztresen, Blaž, Milčinski itd.). Prav je, da se tudi mlajša generacija čimbolj pritegne k sodelovanju. Mladini je treba povsod posvečati pozornost, kar velja tudi za odrsko stroko, kjer je treba omogočiti razvoj nedvomno izpričanih interpretacijskih sposobnosti.

Četrty simfonični koncert: Beethovnova četrta simfonija, Novakova znamenita »Slovaška suita« in Dvojakov »Karneval«. Pri dirigentskem pulzu dr. Švara, ki vtiška pečat svoje močne dirigentske osebnosti glasbenim vrednotam in odlično izvajanim glasbenim umetninah. Beethovnova četrta simfonija je toplo zazvenela v vsem svojem krasnozvočju. Novakova skladba v vsej svoji folklorni nenavadnosti in motivni slikovitosti. Dvojakovo delo pa v svojem vedrem, ritmičnem zanosu. Člani orkestra so s svojo reproduktivno sposobnostjo verodostojno tolmačili na svojih instrumentih vse tri glasbene umotvore. Občinstvo je dr. Švari in orkestru iskreno, prisrčno vzklikalo.

MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA

FUPILARNO VARNI

IZPLACUJE

»A VISTA VLOGE« VSAK CAS, »NAVADNE« IN »VEZANE« PO UREDBI — SODNO DEPOZITNI ODDELEK, HRANILNICA, TEKOCI RACUNI — ZA VSE VLOGE IN OBEVE HRANILNICE JAMCI

MESTNA OBČINA LJUBLJANSKA

DRŽAVNO GLEDALIŠČE

Uprava Državnega gledališča ponovno poudarja, da je začetek vseh dramskih predstav ob 16. uri. Izjeme bodo ob nedeljah, kadar bosta igrali dve predstavi.

DRAMA

Ponedeljek, 7. februarja: Zaprto.
Torek, 8. februarja, ob 16: »Vera in ne-
vera«. Red. Torek.

Zasedba Molterovega »Namišljenega bolnika«. Argan, namišljeni bolnik — J. Kovič. Belina, njegova druga žena — Gabričičeva, Angelika, hči Arganova, Clean-tova ljubica — Verdonikova, Beralde, Arganov brat — Sever, Cleante, Angelikin ljubimec — Verdonik, Diaforus, zdravnik — Peček, Tomaž Diaforus, njegov sin, za-ljubljen v Angeliko — Nakrst, Purgon, Arganov zdravnik — Gorinsk, Fleurant, le-karnar — Raztresen, Bonnefoi, notar — Lipah, Tolnetta, služkinja — Kraljeva. — Režiser J. Kovič.

OPERA

Ponedeljek, 7. februarja: Zaprto.
Torek, 8. februarja, ob 15.30: »Sneuroč-
ka«. Red B.

N. Rimski-Korsakov: »Sneuročka«. Ope-ra v štirih dejanjih s predigro po pripo-vedki Ostrovskega, prevedla L. Pavlane in N. Štrifot. Osebe: Pomladna vila — Gol-hova, Ded Mraz — Lupaša, Sneuročka — Vidolajeva, Gozdni duh — Boštjančič, Kar-neval — Gregorin, Bobil, kajžar — M. Sancin, Bobilina, njegova žena — Poliče-va, car Berendej — Lipušček, Bernjata, bojar — Lupaša, Lel, pastir — Španova, Kupaiva, hčerka bogatega meščana — Mlej-nikova, Misgr, bogat trgovec — Popov, Prvi klicar — Banovec, Drugi klicar — Dolničar, paž — Medvedškovca. Spremlstvo Pomladne vile: vrane, gosli, race, šoje, slavčki in druge ptice. Berendej, Bojarji, carjevo spremlstvo, pevec, plesalec in pa-stirji. Solo pleše M. Kirbos, Dirigent A. Neffat, Rožija R. Primožič, Koreograf P. Golovin, Vedja zbora S. Hubad. Načrti ko-stumov J. Vilfanova.

Oddajniška skupina Jadransko Primorje RADIO LJUBLJANA

PONEDELJEK

7.—7.10: Poročila v nemščini. 7.10—9: Ju-tranji pozdrav. Vmes: 7.30—7.40: Poročila v slovensčini. 9.—9.15: Poročila v nam-ščini. 9.15—9.30: Pregled sporeda (nemški in slovenski). 12.—12.30: Opolnianski kon-cert. 12.30—12.45: Poročila v nemščini in slovensčini. 12.45—14: Koncert Malega or-kestra, vodi Stovan Stenovic. 14.—14.10: Poročila v nemščini. 14.10—15: Vsakemu nekaj. 17.—17.15: Poročila v nemščini in slovensčini. 17.15—17.45: Popoldanski kon-cert. 17.45—18: Z bavnj kotiček — Kako se je fantek solal (v ribniškem narečju). 19.—19.30: Fantje na vasi pojo. 19.30—19.45: Poročila v slovensčini. pregled spo-reda. 19.45—20: Mala glasbena medigra. 20.—20.10: Poročila v nemščini. 20.10—21: Dela slavnihi skladateljev. 21.—22: Pisa-na šara. 22.—22.10: Poročila v nemščini. 22.10—22.30: Galska za lahko noč.

ZA OBNOVO DOMOVINE POTREBUJEMO KOVINE!

Filmski pregled

Tednik: Obisk nemških vojakov v Po-rurju. Nemška trgovska mornarica opravlja ogromno delo v vojnem času. Veliki admiral Dönitz govori nemškimi mornar-jem. Mladi Holandi se pripravljajo kot prostovoljci za promet. Maršal Rommel pri nočnih lovcih. Boji v Italiji, Pokra-jinsko lepi so posnetki zasneženih Abruz-zov, kjer se nemški vojski smučajo ob prostem času. Vhodno bojišče je tudi odeto v zimsko obleko. Pri Vitebsku gre dopolnilna oskrba svojo določeno pot kljub vsem vremenskim neprilicam. Ujetniki. Belo prepletkani tanki neprestano napadajo sovražnikove postojanke. Raketni metalki min, ki so pritrjeni na tanku, ra-di svoje udarnosti vse bolj izpodirjajo topove.

Sloga: »Diesel« (Ufa). Odlični biograf-ski vefilim. Je to epopeja izumiteljske-mu geniju in najlepši spomenik Rudolifu Dieslu. Tak film je res vredno pogledati, da znaš vsaj približno ceniti trud, žrtve in napor izumitelja. Življenjska pot vsa-kega izumitelja je trnjeva. Boriti se mo-ra najprej s problemom samim, potem mora najti in prepričati finančnike in slednjič se pojavijo še intriganti in za-vistniki. Poleg znanstvenega dela in dru-gih vsakodnevnih skrbí mora potem spre-jeti še boj s temi izrodki človeške druž-be. — V dramatsko napetem okolju riše ta film življenjko pot Rudolfa Diesla, iz-umitelja po njem imenovanih motorjev na surovo olje. Pred gledalcem se razkr-ne polpretekla doba. Pariska svetovna razstava je tako zanimivo prikazana, da se že zaradi nje same izplača ogled fil-ma. Zgodovinske osebnosti svetovnega slo-vesa kot profesor Linde, izumitelj na-prave za umetni led, Krupp, nemški je-karski mogotčin in drugi so vpleteni v dejanje tega izredno zanimivega in poučnega filma. Ko motor, po tolikih teža-vah slednjič vendarle užge in steče, tedaj pridre delavci iz cele tovarne in se v pobožni spoštljivosti spontano odkrijejo ob zmagi duha nad snovjo... Toda zma-ga za izumitelja je polna šele tedaj, ko izvojujejo še boj z zavistniki in koristolov-ci. — Boljšega interpreta kot je Willy Bir-gel za vlogo Diesla si je skoraj težko pred-stavljati. Njemu ob stran je postavil režis-ter Lamprecht, kateremu izredno ležijo nem-take snovi, vrsto najmarkantnejših nem-ških filmskih igralcev kot Paula Wege-nerja, Hildo Weissner I. dr. Vsa izbora-ženeč, vsak tehnik, mehanik, obrtnik, vsak dijak, sploh vsak kdor je slišal za ime Diesel, bi si moral oledati ta film, ki je slavospev zmagi duha nad snovjo. Film je deležen in tudi zasluži vso paž-njo občinstva.

Union: »Krambambuli« (Wien-Bavaria). Film za ljubitelje psov, lova in narave. Pa tudi druge bo ganila ta prisrčna živ-ljenjska povest malega, zvestega četvero-čnega. Filmski avtor je prikožil snov za glavnega junaka, ki je tokrat izredno na-darjeni lovski pes, imenovan Krambam-buli. Prisilovnična pasja zvestoba je motiv tega filma, ki slika v sentimentalnih bar-vah odnos inteligentnega in udanega ma-lega četveronožca do človeka, svojega go-spodarja. Film podkrepljuje izredno ču-stvena glasba Schmidt-Genterja, izjavna od dunajske filharmonije. Skoraj ves film se odigrava v naravi, ki je v edin-stveno lepih posnetkih prenesena na plat-no. Res imeniten igralec je ta simpatični kuža, saj kar zasenči svoje dvonoge »role-ge«, ki so Viktorija Ballasko, Sepp Rist I. dr. Film je zrežiran z veliko ljubeznijo do živali in narave.

Matica: »Beli sen« (Wien-Film). Revi-jalni film, ki spada v vrsto onih lahkih zabavnih filmov, katere široko kinoobčinstvo kar rado dojemata z vsemi čutili. Ne-koč je izjavil izkušeni gledališčnik: v sploš-nem ima občinstvo najraje take komade, pri katerih ni treba niti najmanj namena-ti možganov, tako da sede, vidi, sliši, ta-koj prebavi in ko zastor pada tudi že po-zabi... To drži tudi za kinematografsko publiko in take vrste je film »Beli sen«, v katerem je mnogo za oko in mnogo za uho, za duha in srce je na več v gornjih dvih. Film je razkošno opremljen, posebno revija na ledu. Kot posebno bi bilo ome-niti (za športnike-drsalce!), da nastopa po-leg Wolfa Albach-Rettyja, Oskarja Sime, Olly Holzmanna in bivši svetovni pri-vak v umetnem drsanju Karli Schäffer.

Objave

Podporni boni. Obveščajo se vsi oni, ki so prejeli od urada za socialno pomoč Vr-hovnega komisarja podporne bone (nakaz-nice) za živila, da iste lahko vnovčijo pri svojih stalnih trgovcih. Trgovci so pa dolžni vse bone sprejeti in jih do 5. vsakega v mesecu predložiti Združenju trgovcev, Trgovski dom, v svrhu poravnave.

Sukanec za obrtnike. Obrtniki, ki še niso dvignili pooblastil za nakup sukanca za mesec december 1943, naj pooblastila dvig-nejo do 15. februarja pri Odseku za obrtništvo v Copovi 1, ker bodo po tem roku zapadla. Nova nakazila se bodo izdajala obrtnikom od 1. marca dalje po sledečem vrstnem redu: A—C 1. in 2., D—I 3. in 4., J—K 6. in 7., L—O 8. in 9., P—R 10. in 11., S—T 13. in 14., U—2 15. in 16. marca.

KAKO JE NOVO MESTO DOŽIVELO KOMUNISTIČNO „SVOBODO“

Novemu mestu — »metropoli« naše idilne Dolenjske — rojenice niso bile položne v zibel preveč sreče, da bi ga spremljala skozi razburkana stoletja svetovne zgodovine. Prenekaterikrat je moralo lepo mesto ob počasnih in resnobnih krkih okusiti to nenaklonjenost. Preseljenjca naraščajev in njim zvezano plenjenje, turški vpadi, lakote, kuge, pogosti požari, elementarne katastrofe, vse to je skozi stoletja vseviralo obiskovalce Novo mesta in ga zavalilo v njegovem razvoju. Tudi po prvi svetovni vojni se njegova usoda ni dosti spremenila. Novo mesto je bilo slo, ko prej pastorka slovenskega naroda. V vseh povojnih letih jevala uprava razen meščanske šole ni sezidala v mestu nobenega drugega poslopja, ceste v mestu s. mem so bile pod krtko in pločnikov mesto skoraj ni poznalo.

Toda ne samo javna uprava, temveč tudi meščani sami niso doživljali doživljanja za tak zastoj. Industriji, ki bi imela v Novem mestu najlepše pogoje za uspešen razvoj, meščani sami niso pustili prestojnosti mestnega praga in so raje brez stihne podjetnosti lagodno živeli ob kozarcu dobrega cvčka in mastni jedeh. Tako ob priložnosti druge svetovne vihrje dolenjska metropola ni imela niti enega sportnega igrišča ali kopališča z izjemno teniškega prostora, pač pa je uživala »slavo« zastran ogromnega blata in oblakov prahu, ki so vsa poletja od zore do mraka naravnost zamagljevali mesto.

V znamenju Ceruttija in Kidriča

Ze prvi dnevi druge svetovne vojne so ponovno težko prizadelo Novo mesto. Sinko ednako javnih obelastev — nova meščanska šola — na katerega je bilo mesto tolikaj pomenu, je postal žrtve bombnega napada na veliki petek. Toda meščani so se h tro potolažili, si opomogli od prestane strahu ter ponovno zapadli v svojo že trdno ukoreninjeno zasplost in komodnost. Zgolj pogosti plesi carske salske vojske, ki se jih je mlado in staro z največjim navdušenjem udeleževalo, so nekoliko poživljali novomeško purgarijo.

Potem pa se je poleti 1941 začela »osvobodilna« akcija OF. Novo mesto ji je nasledilo bolj k kor kateri koli drugi kraj v pokrajini. Drug za drugim so se vrstili obiski »najslavnejših« skovanih mož. Meščani so sprejemali in gostili na svojih domovih razne Ruse, Kocbeke in Lubeje, pa celo samega Kidriča in Babiljara. Vstili so se sestanki in seje, organizirale velike nabirane ako je za OF. Iz Novega mesta so odhajali kar cel vzrovi z obleko, orožjem in živili proti Toplicam in naprej v Kocovski Rog. In tudi prvi »borci« se odhajajo kar javno in hrupno v gozdove.

Prvi »blagoslovi« OF

Cesarska oblast vse to mirno gleda in se priklanja nasmiha, kar daje še večjega poguma tem naivnim »osvoboditeljem«. Kaj ne vidite, da so že popolnoma pri kraju in nam nčesar ne more,« slišimo na vsak korak. »O božiču bomo že popolnoma osvobodili našo zemljo!« to so besede v jeseni 1. 1941. Tako jamejo svojo navdušenost že kar javno demonstrirati, n že so prve žrtve! 203 izključeni iz gimn zije, nad 100 zaprtih zbog poučnih manifestacij! Akoji sledi reakcija, tej protireakcija: odhod večjih skupin mladine v hosto, interniranje dijakov vseh šol od 15. leta naprej, profesorjev in učiteljev ter množice okoljskih kmetov in delavcev. Procentualno je Novo mesto dalo morda največ internirancev in obsojenikov, na drugi strani pa tudi na več »hostnikov«!

Toda vodilni komunistični organizatorji še vedno varno sede v mestu in z zapetke terorizirajo meščanstvo, ki se jih zdaj vedno bolj boji, a misli, da ne more več nazaj. Komunisti vedijo obveščevalno in kurirsko službo, propagando, dobave živil in orožja za tolovaje, obenem pa vzdržujejo najpogostje zveze s cesarskimi oblastniki. V osredju vsega javnega življenja je galeati cesarski general Cerutti, okoli katerega se pridno zbira vsa komunistična »smetana«. Preko svojih bunkerjev ob železniški progi pri Zgornjih Kamencih in metulskih Dobravcih Cerutti že pridno pošilja tolovajem hrano in orožje, da ne bi prehitro omagali...

Novomeščani med komunističnimi »odličniki«

Za svoje velike usluge pri »osvobodilnem« delu pa so bili Novomeščani tudi tobo poplačani. Na najvidnejših mestih smo čitali sleherni dan imena novomeških »junakov«. Tako je bil »ministrski« predsednik 22letni novomeški študent Bogdan Osoinik, »advisijski« poveljnik bivši mo-narhiški podmaršal Dušan Švara, brigadni poveljnik prosluli Žan More (Novomeščani sploh sila radi potujučje svoja krsna imena in skoraj v vsaki hiši najdemo vsaj po enega Žana, Franka, Džona, Nelija, Ali, co itd.) in še mnogo drugih bolj ali manj vidnih »borcev« ali »kulturnikov«. Sicer pa ravno ti primeri zgovorno dokazujejo, da so imeli ves ta čas v Novem mestu glavno besedo zgolj najbolj pokvarjeni ali vsaj zmešani tipi, dočim si niti eden nekdanjih vodilnih članov bivše slovenske ljudske ali napredne stranke ni umazal svojih rok z ofarskim delom, temveč so vsi ostali zvesti svojemu narodu.

Komunisti »osvobajajo« Novo mesto

8. septembra Počas in t paje prihajajo v mesto razcapane komunistične toipe. Trezni in razsodni meščani so se umaknili v svoje domove, ta in oni je tudi odšel iz mesta. Simp tizerji: OF — pridružiti se im je iz strahu tudi marksistiški spekulant — pa so kakor ponoreli: vse pleše, poje n se zabava! Otroci streljajo po ulicah s samokresli, po vrtovih se oglašajo puške v otroških rokah! Nadebudne minne miljenke so se preko noči spremenile v bojovite Amakoone s krvavimi »titovskimi« na glavah in samokres za pasom. Komunisti so se dali gostiti in slaviti, obenem pa so začeli »osvobajati« ljudstvo! Za preko deset milijonov lir so »osvobodili« v dobri uri Novomeščane takoj drugi dan. Toda teh 6 milijonov kot prisedenega denarja ni pobrala morebiti tohikan opevana in slavljenjena OF, ampak Centralni komitet komunistične partije Slovenje, ki je tudi s svojim pravim imenom in pečatom hvaležno potrdil sprejem tega denarja ter Novomeščane še danes žalostno gledajo na te

od KPS potrjene »priznanice« in »splačilne listke«, ki so toliko revnih vlag teljev spravi li ob njih dolgoletne, s krvavimi žulji prisedene prihranke. Kaspak se je to hitro razneslo po mestu in mnogi ljudje so že drugi dan »osvobodivce« čutili. pravega mačka saj so bili kar na hitro »osvobodilni« svojih prihrankov.

Istočasno pa so komunisti »osvobodili« mesto tudi njegovih najbolj poštenih in naiznajnejših prebivalcev. Vsi dolgoletni voditelji in najagilnejši javni delavci so bili zaprti in spravljani »na varno« pred ljudskim »gnevom«!

Človeške hijene komunistične strahovlade

Kaj čudnega, če je začelo navdušenje hitro pad ti. Da bi ga ohranila, meče komunistična propaganda med ljudi na bolj bedaste laži: »Ljubljana je v partizanskih rokah! Angležji so zasedli Trst, Reko, Split! Nemška vojska se umika na staro mejo!« itd. Toda namesto tega pride dvakratno letalsko bombardiranje. Navdušenje za OF ni kjer več. Tudi poprej na bolj lahko-verni in naivni meščani so iztreženji, deloma tudi temeljito spreobrnjeni, ko so videli, kako so jih »osvoboditelji« temeljito »osvobodili« dragocenih človeških življenj, premoženj, denarja in služb. Mesto je skoro prazno in po njem se edino kot lačne hijene potikajo komunistične »straže«, ki plenijo po zapuščenih hišah in celo mrtvim poberejo vse.

Najbolj pomenljivo te zveri v človeški podobi primer Logarjevih. Pri bombardiranju je bil ubit bivši novomeški sreški načelnik g. Logar skupno z ženo in hčerko. Popolnoma sam na svetu je ostal njegov sin interniran v Gonarsu. Ko je vodja teh hijen tudi Logarjevim pobral vse dragocenosti in smenjal mrtvemu načelniku zlati poročni prst n z roke, ga je prošil njegov pajžak, znanec načelnikovega sina, na vsaj to zlato no spravi na varno za sina, češ da je šel ta prostovoljno v gozd ter bil po-tlet ujet in interniran. T-ko je sedaj ostal brez staršev in brez slehernega premoženja ter bi bilo umesto, da se mu za prvo pomoč da vsaj ta zlatina. Tolovaj pa ga je na kratko prekinil z besedami: »če bi bil pravi bpec, se ne bi pustil ujeti. Sicer pa naj pride spet k nam in bo imel dovolj jesti!« Po vojni pa itak nihče ne bo imel več zlatine!

Zadnji dnevi

Kako žalosten pogled je bil posilmal na še pred kratkim tako ponosno in razgrano dolenjsko »metropolo«! Nič več mitingov, zabav, plesov, temveč povsod zgolj sence mrtvih, razrušene in požne h šee, splošno razsulo, obubožanje, lakota, strah pred bodočnostjo itd. To razpoloženje so »osvoboditelji« še »dvignili« 1. oktobra z izpla-

čilom plač državnim namestnikom slovenskega kmetstva, ki so jih izdali samskim uradnikom po 200 procentov na po 600 lir. Bolje pač ne bi mogli prikazati, če v naprej uradništvo, kolikšna »blaginja« bi jih čakala v bodočem boljšem »kem« kraju.

Iz dneva v dan je naraslo nezadovoljstvo med prebivalstvom, ki se je počutilo, da »osvobodilna« in je težko pričakovalo novih osvoboditeljev, ki g. bodo zares osvobodili komunistične strahovlade. Komunisti so si zamenjali prizadevali, da b. ponovno dvignili razpoloženje, zato pa so svoj teror še povečali. Prišla so se ponovno množična zapiranjia, ki so se končala z zverinskimi pobojem novomeških mučencev s kanoničkom Kekom in računskim svetnikom Pavličem na čelu.

Kako bedasto so komunistični voditelji varali ne le meščane, temveč tudi svoje prišaste, se je nazorno pokazalo ob pritetku nemške obveščevalne akcije. Ko so se nemški obklopniki že bližali mestu in se je razločno slišalo njihovo streljanje, so komunistični priganjaci legli ljudem, da so tolovajski oddelki napadli Brežice in da se siliš streljanje od tam. Obenem so začeli vneto lepiti po mestnih hišah razglase, ki da bo brezobzirno kaznovan sleherni, ki bo širil govorice, da utegejajo Nemci priti v Novo mesto! Res prava ironia usode je bila, da so se že pol ure nato nemški vojaki nemadoma pojavili v mestu ter zajeli celo vrsto ljudi, ko so se leplili te proglaše.

Resnica je prišla na dan

O grozotnih dneih komunistične strahovlade v Novem mestu so listi sedaj že mnogo pšali. V splošnem se lahko reče, da so bili ti dnevi v resnici še hušji in bolj žalostni, kakor pa se je dalo razbrati iz časopisnih poročil. Takrat pa so vesti le polagoma in v odlomkih prihajale v Ljubljano. Komunisti na Dolenjskem so onemogočili skoro vsak promet iz kraja v kraj, zlasti pa v pokrajino, ki niso bile pod njihovo strahovlado. Tako se je le redkim posrečilo, da so prišli iz Novega mesta v Ljubljano, a še ti so bili tako polnim nezasiščenega komunističnega terroja, deloma tudi živčno tako strli, da niso mogli ali si niso upali podati jasne slike o dogodkih in položaju. Komunistična podtalna propaganda je imela zato razmerom lahko delo, ko je vsa poročila o tolovajskih strahotah proglašala za izmišljena ali vsaj močno pretršana.

Šele ko so bili komunisti pregnani iz Novega mesta, je začela prihajati na dan vsa žalostna resnica. Iz časopisnih poročil in iz ustnih pripovedovanj si je lahko vsak ustvaril sedaj že točen pregled. Zato se v tem članku nismo spuščali v podrobnosti. Pač pa utegne marsikoga še zanimati, kako je v Novem mestu sedaj — o tem pa kaj več v prihodnjem članku. Sg.

Ali ste pripravljeni?

Bilo bi zelo nepravilno podcenjevati nevarnost letalskega napada in se zanašati na to, da naš kraj ne pridejo v poštev v rušilnih nadržih sovražnikov. Prav isto, kar so doživela razna druga mesta, lahko danes ali jutro doživi tudi Ljubljana ali kateri koli drug slovenski mesto. Zato je neobhodno potrebno, da vsakdo po svojih močeh in v svojem delokrogu stori vse, da se kolikor se da, zavaruje pred strašnimi učinki letalskih razdiralnih in zažigalnih bomb. Koliko škoda bi se lahko preprečilo in koliko življenj bi ostalo ohranjenih, če bi se bili povsod pravčasno ravnali po navodilih, ki so jih sestavili strokovnjaki na podlagi drago plačanih preizkušenj.

Vsako je sam sebi najbližji in mora zato najprvo v svojem okolišju ukreniti vse, da se obvaruje škode. To velja predvsem za vsako posamezno stanovanje. Vedno znova poudarjamo — žal je za to še vedno toliko gluhih ušes, ka pa utegejajo to v danem primeru bridko obžalovati — da je treba pripraviti vodo in pesek za gašenje v zadostnih količinah po vseh stanovanjskih prostorih na podstrešju, po hodnikih in stonocah, v kletih in dvoranah. Odstranite čimprej zavesne na oknih, ker predstavljajo veliko nevarnost za primer, da bi nastal požar. Isto velja tudi za prenočje Brezgojince, kaže odstraniti iz bližnje oken vse oblačilne pohištvo kakor zofe, fotelje, stole, razne blazine in drugo opremo, ki se lahko vname. Nenotrebne postelnine, odeje, pernice, zglavne, preproge, blazine in podobne je najprimerneje zložiti v omario ali še bolje, spraviti iz mesta ven h kakim sorodnikom ali znancom na deželo, kjer nevarnost letalskega napada ni tako velika.

V mnogih primerih je bilo ugotovljeno, da so zažigalne bombe le zategadelj povzročile tako velike požare, ker so bile v stanovanjih naložene večje zaloge kuriva. Zaloge po stanovanjih je zaradi tega omejiti le na dnevno potrebo in vsak dan sproti donati premog in drva iz klet odnoso do dvoranice v stanovanje.

Posebno dragoceni deli opreme, umetnine, ojdane slike, knjige, zlatina in podobno kaže pravčasno spraviti v varno shrambo. Podstrešna in mansardna stanovanja bi kazalo čimprej izprazniti, v kolikor pač to dopuščajo stanovanjske razmere. Denar, vrednostni papirji n podobno spada brezpozno v banko ali hranilnico. Tozadevna potrdila, hranilne knjižice, dokumenti, ure in podobno spada k rečni prilgi za zaklonišče.

Za pravi nesreče je priporočljivo že sedaj pripraviti točen seznam vsega imetja z navedbo vrednosti. Po možnosti kaže priložiti temu inventarju tudi račune in potrdila, iz katerih je razvidna nabavna cena ter to zelo olajša postopek za doseg odškodnine.

Najvažnejše pa je, da si vsakdo pripravi svojo ročno prilgo za zaklonišče. Prilga naj se spravi v vrčne kovčke, nahrbtnike ali podobno, tako da je v vsakem hipu lahko dosegljiva. V prilgo spada poleg primerne obleke perila, pribora za umivanje in šivanje tudi nekaj jestiv Treba je vselej računati s tem, da bo morda treba v danem primeru prebiti cel, več dni v zaklonišču. V posebnem kovčku torbi ali cajn naj bi bilo vedno pripravljeno: nekaj prepečenca, nekaj sladkorja v kovanost, škafci konzerva mleka, steklenica vode, nekaj kruha in če maš še kak prigrizek. Priporočljivo je, tudi nekaj žganih ali podobnega. Ne pozabite tudi na povoj, iod in kaka druga zdravila. V jedilno torbo spada tudi jedilni pribor, poleg tega na pločevinasta »školica ali lonček. To je seveda le na najnujše in kdor more, si naj tako železno zalogo po možnosti izpolni. Vsekarj pa velja v vsakem nevarnosti letalskih napadov pravilo:

Pripravljen biti, to je vse!

Prilavljen biti, to je vse!

Prilavljen biti, to je vse!

Prilavljen biti, to je vse!

Prilavljen biti, to je vse!

Prilavljen biti, to je vse!

Prilavljen biti, to je vse!

Razglas mestnega poveljstva

Uradu za propustnice pri Mestnem Poveljstvu je bilo predloženo toliko zdravniških potrdil, ki so jih izdali zdravniki Ljubljane in okolice, da v poednih slučajih ni bilo mogoče točno ugotoviti ali je potrdilo utemeljeno ali ne. Te zdravniške izjave pripočitajo v največ slučajih spremembo zdraka, da bi se dotični kom omogočil odhod iz Ljubljane. Mestno Poveljstvo odreja zato naslednje:

V bodoče se bodo upoštevale za izdajanje propustnice samo izjave v spodaj navedenih zdravnikov, če sicer proti prošni ne bo drugih pomislekov. To je edina možnost, ker bi sicer Mestno Poveljstvo ne moglo preveriti in nadzorati izdanih izjav. Urad za propustnice pri Mestnem Poveljstvu obžaluje, da mora opozoriti, da bodo v bodoče za pridobitev propustnice priznane samo izjave doleženih zdravnikov.

Ti zdravniki so: 1. dr. Bas n Rajner,

očne bolezni; 2. dr. Blumauer Robert, kirurg; 3. dr. Guzelj Vladimir, kirurg; 4. dr. Brandsteter Franc, internist; 5. dr. Šporn Vilko, internist; 6. dr. Staudacher Jožef, za otroške bolezni; 7. dr. Pogačnik Jožef, za bolezni grla, nosu in ušes; 8. dr. Pompe Ivan, za bolezni grla, nosu in ušes; 9. dr. R. kovec Slavko, urolog; 10. dr. Jenko Ivan, praktični zdravnik; 11. dr. Zalar Ludvik, praktični zdravnik; 12. dr. Kunst Alojzij, röntgenolog; 13. dr. Meršol Valentin, za nalezljive bolezni; 14. dr. Jakša Jožef, dermatolog; 15. dr. Pehani Hubert, porodništvo; 16. dr. Švajcar Karl, specialist otololog; 17. dr. Obi k Ivan, zobozdravnik; 18. dr. Brenč Alojz, zobozdravnik; 19. dr. Bass n Egon, zobozdravnik; 20. dr. Debevec Franc, zdravnik bolnišnice blaginje; 21. dr. Grapar Stanislav, zdravnik bolniške blaginje; 22. dr. Šrot Ivan, šef-zdravnik trg. boln. podporne blaginje.

Tržaške „mule“, mačke in fakini

Trst, konec januarja.

Vsako večmesto, da celo vsak kraj, vsaka vas, ima neke svoje posebnosti in značilnosti. Tudi Trst jih ima celo kopico. Naj navedemo le nekatere izmed njih. To so predvsem tržaške »mule«, mačke in fakini.

Ve Kranjice ste košate, so prijane Stajerke; Trst dekleta 'ma bogate, Dunaj zal' oblečene.

Znana je biološka in anatomična resnica, da se ob spreminjanju krv' oplačajo nove, popolnejše organe, telesne oblike. Kakor se ob precepjanju sadnega drevja ustvarjajo žlahtnejše sadne vrste, tako prožjo mečane krvne vrline možnosti mikavnejšega, popolnejšega biološko-anatomskega ustroja, ki predstavlja višjo razvojno stopnjo. Takšne pogoje organe, neke dopolnjevanje nasmih prvih in značilnosti, privlačnih potez, mikavni oblik z visokimi telesnimi estetičnimi učinki kažejo predvsem velika svetovna središča ljudskih množic, pripadajočih različnim rasam in ter kmr' skupinam. Med takšna središča smemo nedvomno prištevati tudi Trst.

Najotipičnejši dokaz za resničnost te teoretične trditve je cvet brhkih, mladih Tržčank. Zapadni, vzhodni, južni in severni rasni elementi so v svojem medsebojnem izpolnjevanju oblikovali pestro, raznolikost potez, ki dajejo Tržčanki poseben pečat simpatične, ugačene zunanjosti, neke prisrčne nepoprednosti, ki jih odkliče pred sovratnicami drugih vsemest. Stik slovenskih, germanskih in romanskih krvnih prvih je zelo poročeval razvoj lepih potez, ki jih vidimo pri Tržčankah. Izbran cvet tržaških deklet lahko vidš poleti v raznih koralniših, sicer pa zmerom na promenadi na Korzu in v Akvedutu, pa tudi ob koncertnih promenadah na trgu Edinosti. Te promenade nudijo pregled najraznovrstnejših privlačnih likov. »Morete« (črke) vidš, pa tudi blondinke in brnetke, Vitko polne so, stasite. Nekatere v predmestju sem slišal tole o tržaških dekletih:

Tržčanke deklet vseh kras, poln dražesti je njihov stas. Ubrastost mode, oblačil, pa čar oči in vseh čutil.

K že navedeni narodni kritici pa bi lahko pripomnil, da bi delali tržaškim dekletom hudo krivico, če bi jih imeli samo za bogate. Nič ne bomo lagali, če poročemo, da so tudi Tržčanke priznane kakor Stajerke in zal' oblečene kakor Dunajčanke.

Dekletom pravi Tržčan »mule«. »Che bella mula«, kako čedno, brhko dekle. Deček je »mulo«, »mularija« pa je kolektivna označba, ki se nanaša na omejitve dečad, ki vzbujajo pozornost s svojo živahnostjo in ki kaže značilnosti lokalnega kolokita. To ime nima nič skupnega z bednim sorodnikom konjske ali oslovске vrste, temveč poteka od latinske besede »mulier«, kar pomeni žena. Maihen deček je muleto. Medtem ko imajo »mule«, »mulos« in »muletos« neki simpatični prizvok, pomeni »mulone« malopredni ali peglavca.

Težko si mislimo Trst brez mičnih, lepo stastih »mule«. Za vsakim vragom čuješ priznalo opazko: »Che cocola de mule!« (Kakšen lušten deklč!). Če natančno opazujemo...

Kakor v gozd

Neki deček je stopil v pekarno in zahteval hlebec kruha za 2 liri. Trgovcu mu je dal hlebec, ki se je zdel dečku preemajhen. To je tudi omenil trgovcu. Ta se je zasmeljal in dejal:

»Nič za to, ti saj ne bo treba tako težko nositi!«

»Prav imatec je rekel deček in položil na mizo liro in pol. Ko je hotel zajetiti vrata za seboj, ga je trgovec poklical: »Ti deček! Poi lre si mi dal premalo!«

»Nič za to, je zaklical deček, »vam vsaj ne bo treba toliko šteti.«

»Tako!« sem sanjal. Kaj se je zgodilo? Gotovo kaj strašnega! Ali te bo moje pismo sploh še našlo živega?

Sluti sem skoraj gotovo, da sem zamenjal to pismo. Pöllnitz je mrtve. Venomer sem se prepričeval, da je še vedno na varnem v Flandriji. Še tako pametni razlogi mi niso mogli vzeti občutka strahote. Tsto dopolne sem bil ves zmeden. Okoli polnočnega pisma, med njimi je bilo tudi Pöllnitzovo — devet dni staro, odposlano najprvo na moj naslov v domovini.

»Zakaj mi nič ne pišeš? Kje si vendar? Škoda da se zadnjič nšva videla. Zdaj sedim na soncu v središču ofenzive, v najhušim bobnajočem ognju, po povratku z dopusta so me takoj prestavili semkaj. Nihče ne ve, ali se bova še kdaj videla. Se li dobro počutiš?«

Pred desetimi dnevi je bil še živ — danes je mrtve — pismo mi je najzanesljiveše po trdnim mi sen.

Štirnasti dni je minilo v strahu in uganjanju. Nekotni večera sem se po kratkem prehodu v izmučen in zbit vrnil domov. Na miz je ležalo pismo Potpijem luč — tu bo odločitev ves se tresem. Prižgem luč — spoznam svojo lastno pravo — moje pismo Pöllnitzu, na pismo pa križ — za križem besede: »za domo vino«.

Pisal sem etotnji. Odgovorili so mi: Poročnik v Pöllnitz je padel v jutro 18. septembra v artillerijskem napadu.

tržaški ženski svet, bomo takoj postali pozorni na tako elegantne mladence. Na njihovem dobrem okusu in prožni iznajdljivosti skni tržaška modna eleganca. Naj omenimo znamenite tržaške »sartorele«, šivilje. Šab pri-zvok imajo »scoliole«. Priznanje o lepih Tržčankah ni samo fraza. Zivel je slikar, ki je zrtiral, da ni razmerno v nobenem mestu toliko lepih deklet in žen kakor v Trstu. So na primer v Parizu, Rimu in drugod elegantnejše, bolj razkošno oblečene. Toda ma okje boš našel tako preprosto, vendar okusno elegantna in pršrno ljubka dekleta, kakor so tržaške »mule«.

...pa mačke

Pri Tržčanu lahko ugotoviš neko posebno ljubezen do mačk. Nič čudnega. Trst je pomorsko mesto. Pomorjari za zrtujejo, da prinaša mačka srečo, kadar si na morski vožnji. Zato je prav, da jo gojiš in ji posvečaš nežno skrb, dokler si na kopnem. V Trstu je razen tega polno pristanjskih, trgovinskih in izvozniskih skladišč, kjer imajo tržaške muce polno opravka pri preganjanju podgan in miši. Ni šmenta, če so Tržčanci mucam zaradi tega hvaležni. In lepo raščena, polne, dobro rejene so te njihove mačke! Med njimi se vidno uveljavlja pasma s kosatim repom. Te muce opaziš pred vhodi v trgovine in gostilne. Mirno, dočajanstveno sedijo in se sončijo. Po ulicah se sprehajajo. Če stopiš v trgovino ali gostilno, se lahko prepičaš, kako domača je ta žival. Kar po pulnih promenah, vsakemu kupcu zamljavka, kakor v vesel pozdrav. In tudi po značilnih tržaških gostinah izražajo mačke gostu svojo posebno dobrodoščilo. Kar na sosedni stol prišede ali pa na mizo skoči in te prijazno molče motri. Včasih so vsiljive, le malokateri gost se jih ne spomni. Pa tudi v primeru izkazane pozornosti ostanejo po večini vljudne. S prijaznim mlajvom se posloviijo ter oddajo k sosedni mizi. Včasih puščajo za seboj kar na mizi pri krožniku vidno, svežo sled...

Kamno še fakini

Ime fakini poteka od italijanskega samostalnika »faccino«, kar pomeni postreška, nosača in težaka. Svojtas, v nevojnih časih, so imeli fakini svoje posebne muhe. Tam okoli železniških postaj si jih videl, v bližini tržišč in pristanšč, pa tudi v izvozniskih, središčih od Tridentinški, Macchiaevelijevi, Mazzinijevi in Milanski ulici. Ko so toliko prislužili, da so bili preskrbljeni za ves dan, so se razkropili po bližnjih gostinah in ni jih bilo nikjer na spregled. Fakinu si moral za najmanjšo kretnjo precej odrajtati. Njegov račun so bili zelo »gospodski«. Danes je napočil seveda tudi za tržaške fakine nov čas. Morali so prilagoditi svoj življenjski slog »gospodskosti« zahtevam časa in opustiti svoje nekdanje muhe, po katerih so zasloveli po vsej Evropi.

Na domačem knjižnem trgu:

Dobra knjiga

vneto, smotno nadaljuje svoje kulturno, knjižno poslanstvo. Te dni je izšel kot 16. zvezek sloveč fantastčni roman poljskega pisatelja Jerzja Żulawskega »Na srebrni obli«. Ta »Srebrni obla« je Luna, ki je od-sihod pritegovala zvečavost, zanimanje genialnih podneev in narodov vsega sveta. V zvezi z Luno so nastale najrazličnejše pravilje in v zgodbe; potajali pa se je tud posebna veda (selenografija), ki je prišla raziskovati vse oao, kar je v zvezi z Luno in številnih koristnih dognanj te vede se je poslužil Poljak Jerzy Żulawski, ko je napisal svoj omenjen roman, ki g. imamo sedaj tud v slovenskem prevodu. Njegov roman nam pr kazuje življenje ljudi na Luni. Je to prezanimiva zgodba astronoma O' Tamorja, ki organizira tako sistematično odpravo na Luno s pomočjo posebnog projektila. Zamišle se uredniči, zasnovatelj načrti sam pa se smrtno ponesreči. Toda tr je soudeleženci — med njimi ženska Marta — spoznavajo Luno in njene posebnosti, dokler se ne zaploti na njej nov zard, ki odmea s poslednji m etanom odprave, potem ko je z izstreljeno kromiko o svojih doživljih jih sporočil zemljanom vse svoje čudovite dogodivščine na Luni. Zelo posrečena je bila misel posebne priloge k omenjen knjigi; priloga vsebuje dragocene podatke o Luni, ki bodo čitatelju zelo dobrodošli. Dr. Rudolf M oie je zanimiv fantastični roman prevedel mojstrsko, tako da ga bodo naročniki in čitatelji Dobre knjige z veseljem prebrali.

Vežbanje spomina

Spomin se da razvijati s sluhom. Kako to? Najprej je treba opazovati in spoznavati avok raznih t-tes: lesa, stekla, kovine, kadar tolečno po njli ali jih spuščamo na tla; avok polne čase, udarjene s čuro, napol polne, prazne kupice. Potem se vadim spoznavati, kakani predmeti so zaprti v leseni akatitici, ki jo atresem (perje, balise, barviti svinčniki, vzglavce itd.). Nadalje se urim v razbiranju pesni, ki se kratkoma lo merijo po mizi s palčico. Potlej se vežbam, da obdržim v glavi številke, stavke popevke, ki jih n-riti-ampak jih kdo drug na glas enkrat samkrat izroče. Napredek spomina po gojvitv čutov je tolikšen, da se mora nasledovati od dne do dne.

Zima se sicer bliža h koncu — potrebe pa ostajajo in se večajo. Zato darujte Zimski pomoči!

Zavrženi zakladi — v smeteh

Kako izkoriščajo „smeti“ v velikih mestih — Sežigališča smeti kot velike tovarne, zbirališče in predelovalnice odpadkov — Zbiranje odpadkov pri nas prejšnje čase

Ko so se nam v začetku vojne zdale surovine dragocene, smo se tudi malo pozanimali, kako zbirajo razne odpadke — lesje, steklo, čunje, pločevino itd. v drugih državah. Čitali smo več člankov o pomenu zbiranja odpadkov, ki so pri nas v glavnem romali na smetišča, kjer je bilo mnogo uničenih ali za vedno zakopanih, vendar pri nas niti nihče pokazal dovolj sposobnosti za organizacijo zbiranja, a tudi ne razumevanja. Navadno so se pri nas celo posmehovali propagandi, naj bi zbirali odpadke, ki jih zametujemo na smetišča, češ da nam tega ni treba, ker imamo dovolj surovin in ker na smetiščih pač ne moremo nabrati nič prida. Tudi v Ljubljani ni bilo nikdar pravega razumevanja za organizacijo zbiranja odpadkov. Smeti vsega mesta so odvažali na smetišča, kjer je z njimi vred strohnelo ali zarjavelo marsikaj dragocenega.

Ljubljana najbrž ni dovolj veliko mesto, da bi kazalo postaviti tovarniško sežigališče za smeti z obratom za odpiranje odpadkov. Takšni obrati lahko uspešno delujejo v večjih mestih, kjer prejemajo dovolj surovin. Vendar bi na vprašanje, ali bi kazalo tudi pri nas ustanoviti takšno podjetje, lahko odgovorili le strokovnjaki; mi se ne spuščamo v podrobnosti. Hočemo le pokazati, kako pomembno je zbiranje odpadkov — bodisi v sežigališčih smeti ali po hišah. Potrebna je pa v vsakem primeru dobra organizacija, ki sloni povsem na gospodarskih osnovah. O tem ni treba več dvomiti, ali je zbiranje odpadkov donosno, a organizirano mora biti smotno. Ljubljana je dovolj velika za zbiranje odpadkov, četudi ne za ustanovitev tovarniškega sežigališča smeti. Zato pričakujemo tudi, da bo poziv za zbiranje kovin sprejet z vsem razumevanjem.

Kako so zbirali pri nas doslej

Vendar so tudi pri nas že prejšnje čase zbirali nekatere odpadke. Nekateri možaki, več ali manj podjetni, nezaposleni delavci, so se posvetili brskanju po smetiščih. Zbirali so predvsem kovinske predmete in jih prodajali nekaterim podjetjem redno. V začetku vojne je zbirala velkopotezno železje Kranjska industrijska družba na Jesenicah. Zbiranje je postalo v nekaterih krajih celo tako priljubljeno, da so se začeli udeleževati tudi ljudje, ki so zbirali skrivaj po tujih hišah in dvoriščih kovinske predmete; kradijo so vse, kar je bilo kovinskega. Tudi v Ljubljani je bilo več tistih kovinskih predmetov, že pred vojno so zmlakviti kradiji kovinske ograje na starem pokopališču pri Sv. Krištofu. Tako sta se udeleževali dve vrsti zbiralcev: poslušni, ki so zbirali le zavržene predmete ter dan za dnem požirali prah na smetiščih, in »podjetnejši«, ki so došli večkrat tudi ponoči — na toriščih, kjer ni bilo treba mnogo truda.

Organiziranega zbiranja odpadkov v mestih kakor v drugih industrijskih deželah pa pri nas doslej ni bilo. Tudi v posameznih industrijskih podjetjih niso znali zbirati odpadkov ter so jih puščali na prostem, da jih je uničila rja ali vlaga. Marsikje se niso navedli varčevati s surovinami niti doslej. V nekaterih podjetjih so račun varčevali pri delavskih medlih in na račun zdravstvenih ureditev obrata kakor pa pri surovinah.

Zbiranje po hišah

Z magistrata so že pogosto opozarjali meščane, da morajo oddajati smetjem le pepel brez drugih odpadkov. Tudi v drugih mestih, kjer nimajo sežigališč smeti in je odvažanje gospodinjstev odpadkov prepuščeno mestnim smetjem, se pritožujejo na d. gospodinjstev, da zmanjšajo v zaboj za smeti vse, česar koli bi se rade iznebile. Izkazalo se je, da te »prestopke« kovin ni mogoče nikdar povsem odpraviti. Moderna sežigališča smeti in odbravnice odpadkov lahko donosno obratujejo prav zaradi tega. Tako na pr. ne bi mogoče nikdar preprečiti, da bi med smetmi ne bilo tudi nekaj papirja. Med smetmi ostane mnogo gorljivih odpadkov. Pri nas pa gospodinjstvo mečejo med smeti in pepel tudi razne pločevinske škatle, konzerve od voščila za čevlje ali za perket, prazne tube, steklenice — včasih celo povsem cele — črepljive porcelane, preluknjane pločevinske, a včasih tudi aluminijaste lonce — in sploh: koo bi lahko naštel vse, kar roma na smetišča! Vse to pa so dragocene surovine. V krajih, kjer ni urejeno zbiranje takšnih odpadkov drugače, kaže da bi jih zbirali po hišah. Vsaj delno je to urejeno tudi pri nas. Toda pravega sistema ni; v posameznih mestnih okrajih so nekatere hiše obiskovali podjetni zbiralci od časa do časa. Zbirali so pa le določene predmete: nekateri le kositrne škatle, drugi steklenice. Doslej ni menda nihče pri nas zbral tudi papirja in redki so zbirali čunje.

»Krematorij« za smeti

V modernih sežigališčih za smeti, kakršna imajo nekatera velika mesta v Evropi — pred sedanjo vojno je bilo najmodernejše v Pragi — ne sežigajo vsega, kar tja pripeljejo s posebnimi zaprtimi avtomobili. Smeti zbirajo po vsem mestu in jih vozijo redno v sežigališče. Sežigališče pa ni tako preprosto obrat, ne le nekakšna kurilnica. Opremljeno je s številnimi posebnimi stroji. S stroji najprej smeti preberajo. Stroji delujejo tako precizno, da ne gre v

ogonj niti žebelček, ne kosček papirja ali bombazena vlakno. Stroji odberejo tudi sleherni črepljivo, ki gre prav tako med industrijske surovine. Prav tako najdejo stroji med smetmi sleherni kos, ki je potem določen za izdelavo kletja. Kovinske predmete loči med odpiranjem iz odpadkov magnet. Smeti požirajo veliki rotirajoči rezervoarji, ki iz njih padajo manjši predmeti avtomatično v druge posode, od tam pa romajo kovinski predmeti k velikemu elektromagnetu. Večje predmete n. si tekoči pas k delavcem, ki zbirajo ter sortirajo vse, kar pride pred nje. Tako se ne more nič izgubiti. Ostanki, to se pravi odpadki v pravem pomenu besede, zmed te odpadkov, gredo v posebne ogromne kotle, kjer jih upepelijo v visoki temperaturi. Toplotno energijo, ki nastane pri tem, tudi koristno porabijo, bodisi za paro ali elektrarno. »Pepel«, ki nastane pri tem sežiganju, porabijo za žilindro (troško) za zidke. Po tej stvari je bilo veliko povpraševanje. Iz tega je razvidno, da v modernih sežigališčih smeti porabijo v resnici vse, kar jim pripeljejo s smetarskimi avtomobili — tudi pepel.

Pravsko sežigališče smeti je velik obrat, ki je pred sedanjo vojno na dan (v 24 urah) predelal 612 ton odpadkov. V enem samem letu so sežigali odnosno predelali 9600 vagonov smeti.

Zbiranje zelenjavnih odpadkov

Pri nas so v zadnjih letih začeli propagirati, naj bi uredili vsaj zbiranje nekaterih gospodinjstev odpadkov, primernih za živalsko krmo. Tako so rejci malh živali želeli, naj bi bilo urejeno zbiranje zelenjavnih odpadkov, krompirjevih in pomarančnih olupkov itd. Pri nas je treba precej dolgo dokazovati, kako potrebno bi bilo urediti kakšno živalsko krmo, prečen pa k žemo vsaj malo razumevanja. Tola končno podjetni organizatorji navadno morejo premagati nekaterih težav, ker morajo računati le s svojimi skromni silami. Zamlisel zbiranja gospodinjstev odpadkov, primernih za krmlilo, ni bila uresničena. Gospodinjje bi morale zbirati te odpadke posebej, ne pa jih mešati med druge smeti. V ta namen bi bile pripravljene posebne posode. Če ni mogoče pridobiti gospodinjstev za to zamisel, pač ne moremo pričakovati primernega uspeha, četudi bi bilo urejeno vse drugo. Gospodinjje bi se n. b. držale ogrele za to, če bi imele kakšno korist. V nekaterih nemških mestih baje zbiralci dajejo v zameno gospodinjstvom majne butarice trske za podžiganje. Z zbiranjem od hiše do hiše je seveda precej dela, a z dobro ureditvijo ter podjetnostjo bi lahko premagali vse tehnične težave.

Gnjat

Če je že nimamo, pa o nji vsaj lahko govorimo in pišemo.

Galeci so prvi zasloveli v umetnosti peke, solenja, solenja in pripravljanja raznih prastarih jedi. Takrat se je po galcih — sedaj francoskih — sumah paslo nešteto svjetskih krdel, dragocen vir dobrot, ki so ga izkoriščali, kar so postali dobavitelji Rima in vse Italije. To je poznale sama prevzela pomembno vlogo v vojniindustriji. Iz planih virov so dobili, kako so ravnali stari Galci s kramci.

Najprej so jih osolili, potem jih za dva dni spravili v dim določene lovine. Nato so jih natrli z oljem in otem in jih obesili v shrambo. Živali so jih pred glavnim obedom, da so vzbujali tek ali pa na koncu, da so povečali žejo. Sv. Remigij je v oporoki zapustil dedičem svoje piščice črede in l. 1206 je Filip Avgust plačal sto solidov za nakup petih pascev. Ob tej ceni se človek kar zamisli!

Pred letom 1475. so svinjino prodajali mesarji. Zadruga prekajevalcev se je ukvarjala šele v tej dobi. Napredaj se smela imeti zgolj kuhano meso, kar se vidi iz francoske besede charcuterie. Pripravljen gnjati zahteva solitev in kalilo. Sol se s tekočim razsolom (slanomorjem) ali na suh način, pa tudi mešano: natrem jih s solitno soljo in sladkorjem, jih pustim tako pokrite s to soljo tri dni, nato priredim v tekoči razsol. Potlej se opakujemo, šče tijo in obesimo v dimnico, to je posebno sobo, kjer vlada skrajna lahkota, pozneje pa vedno ostrejši dim, naposled se še okade s čedom ali dišečimi rastlini ki dajo kradci in plečetu prijeten okus. To je lahna, zdrava hrana, ki je zdravniku nikomur ne prepuvedujejo.

Ali že veste...

da je bilo po letu 500 pred našim štetjem pa do naših dni n. e. manj ko 902 večjih vojn? Francija jih je imela 185. Anglija 176. Rusija 151. Avstrija pa 131?

da maroni niso tipična italijanska jed ampak da so jih poznali Kitajci že pred 3000 leti?

da motorn čolni ne vznemirjajo rib? da napadajo bakterije tudi steklo? jeklo in cement? Petrova cerkev v angleškem mestecu York ima črna okna s slikami, ki so jih napadle bakterije. Stekla so postala neprozorna.

da se nek T. betanec, ki je prišel v Evropo, ni čutil železnice, hotelom in kinematografom pač pa avtomatu ki mu je dal za novič zaželjeno blago?

da se govori na zemlji nekako 3420 različnih jezikov?

da se sekundni kazalec na uri zavrti 720 krat, medtem ko napravi mali kazalec svojo krožno pot?

da je francoski pesatelj Emil Zola trpel več let v bojazni pred smrtjo z zdušitvijo in da je slednjič res umrl na zastrupitvi s plinom zaradi zamašene pečli?

da majno po nekaterih običajih ameriške države Tennessee postavijo, ki prepovedujejo šolskim učiteljem ples?

Brez kovin so moderne gradnje nemogoče! — Če hočemo graditi — moramo pripravi ti material. Darujte ga torej!

Zbiranje starih kovin in železa za obnovo pokrajine

V Ljubljani bo zbiranje v četrtek, petek in soboto

Za obnovo pokrajine, namreč za obnovo požganih in razrušenih kmečkih domov in gospodarskih poslopj, cest in mostov, sploh za vsa dela, ki naj dajo našemu narodu zopet možnost urejenega, delovnega življenja — bo potrebno mnogo kovinskega gradbenega materiala. V sedanjem vojnem gospodarstvu bo mogoče ta material naročiti samo za zamenjavo starega materiala.

V ta namen bo prirejeno v Ljubljanski pokrajinski zbiranje starih kovin in starega železa. Zbiranje bo izvršila šolska mladina po hišah. V poštev pridejo vse vrste kovinskih odpadkov in predmetov, ki so doslužili ali niso imetniku potrebnih, posebno pa predmeti iz bakra, bronu ali litega železa. Taki dosluženi predmeti, ki v mali količini in za pocenica ne predstavljajo nobene vrednosti, se najdejo v vsakem gospodinjstvu in vsakem podjetju.

Pozivam vse zavedne Slovence in Slovence, da sprejmejo mlade glaslice obnove domovine prijazno, da jim po možnosti olajšajo njihovo prostovoljno, naporno nalogo in da darujejo za navedeno svrhu njim samim nepotrebne kovinske predmete.

Prezident: divizijski general RUPNIK, m. p.

Kaj je prava velikost?

Če bi človek za desetkrat prekoračil sedanjo normalno velikost, bi ne mogel več hoditi in se držati pokonci, kajti kosti bi več ne prenesle ogromne obremenitve. Človeške kosti so namreč zgrajene samo za desetkratno varnost, to se pravi, da lahko nosijo desetkrat večje breme kakor navadno. Če pa bi človek zrastle na desetkratno, višino bi se moral tudi v širino in obde desetkrat povečati, kar pomeni, da bi se njegova teža potisočkratila, medtem ko bi se pretez kosti odnosno kar je isto, njih odpornost samo postotoma. Kost bi bile pri našem velikemu desetkrat bolj obremenjene kakor pri normalnem človeku, ako bi seve ohranili normalne proporcije telesa. Tako ogromne gmote na bi njegov okostnjak ne prenesel in bi se zrušil pod silno težo.

Kdor ima nekoliko domišljije, mu ne bo težko zamisliti si žuželko človeške velikosti, toda taka žuželka bi v resnici nemogoča. Žuželke dihaajo kakor znano skozi kožo, ne pa skozi pljuča kakor na primer sesilci. Če bi se vse izmere žuželke — recimo kobilice — podvečevalo, potem bi se njena teža potisočkratila, le površina, koža, bi postala samo stokrat večja. Jasno je, da tolikšna površina ne bi zadoštovala za dihanje ogromne žuželke in bi se

moral živalca zadušiti

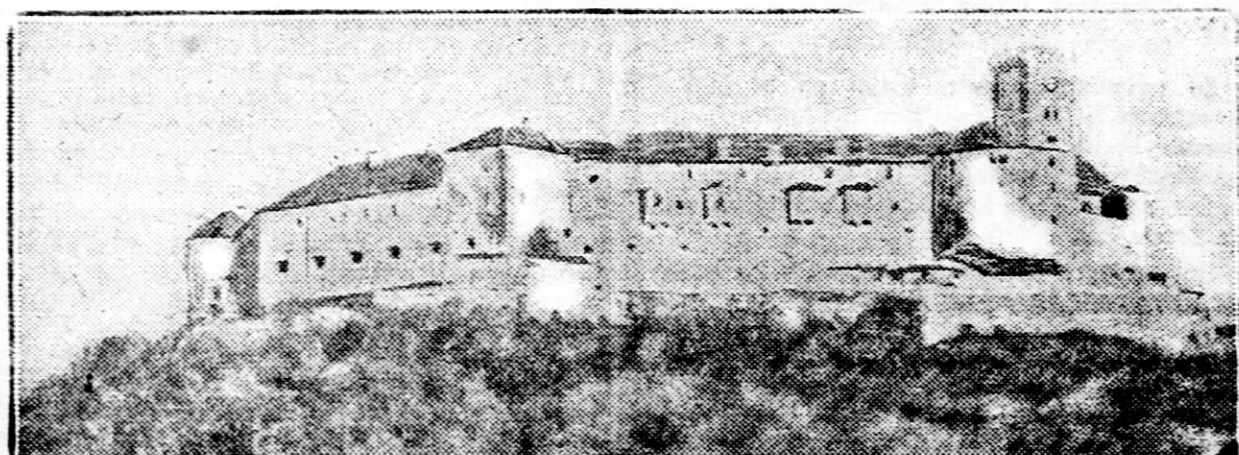
Površina telesa se namreč ne večja v istem razmerju kakor narašča njegova teža ali gmota. Če stoni človek iz kopeli, se ga drži po telesu prav tenka plast vode, ki v celoti tehta nekako pol kilograma. Če se pa miška prevrne v lonček mleka, se je prime sicer enako debela plast tekočine, toda nje teža je sedaj že enaka teži cele miške. Žuželka, ki bi se na ta način neprevidno zmocila, po postane vohče brez moči in ne more zleteti, dokler se popolnoma ne posuši.

Majhna žival lahko pade z višine več metrov, ne da bi se ji kaj pripetilo, kajti njene kosti so v primeri s kostmi velikih živali nesorazmerno močne in velike. Pravilni ptič Rok v arabskih pravljicah, ki je mogel dvigniti in odnesti odraslega človeka v svojih krempljih, je s prirodnovalnega stališča nemogoč. Kondor, ki lahko odnese ovco, pomeni nedvomno vsek moč in v ptičjem svetu.

Priroda ubira popolnoma svoja pota, da izenači prednosti in nedostatke velike odnosa majhne rasti s primernimi dihalnimi in prebavnimi organi. Čim večja je žival, tem bolj komplicirani so njeni notranji organi.

Paberki iz ljubljanske zgodovine:

Ko je bil ljubljanski Grad še trdnjava
Zanimiv odlok avstrijskega generala, da bi užigal oblegano francosko posadko na Gradu



V francoski dobi, kakor imenujemo čas, ko je naša dežela med napoleonskimi vojnami menjavala svoje gospodarje, je bila Ljubljana zelo pomembna kot trdnjava. Vojaški strokovnjaki, ki so raziskovali zgodovino bojev za Ljubljano l. 1809, so dognali, da bi bilo mogoče naše mesto braniti dalje časa, ko bi bilo poveljstvo poverjeno sposobnemu in poštenemu poveljniku. V našem listu smo že podrobno opisovali zgodovino tedanjih bojev za Ljubljano. Razvidno je bilo, da bi grajska posadka lahko dolgo zadrževala Francoze, ter da bi mesto moglo tudi obdržati zvezo z avstrijskimi četami na Dolenjskem. Za usodo Ljubljane je bilo odločilno pomena, kako se je postavila grajska posadka. Da je bil Grad res zelo pomemben kot trdnjava, se je izkazalo jeseni l. 1813 — torej pred 130 leti —, ko se je na njem upirala Avstrijem francoska posadka. Iz tiste dobe se je ohranila zanimiva listina, ki jo je objavil A. Aškerc v »Carniole« l. 1911.

Tudi, ko so Avstrijci oblegali Grad, je grajska posadka vzdržala najdalje, prav tako kakor ob obleganju Francozov Ljubljane. Grad ni bil pristopen in topništvo na njem je obvladalo vso okolico. Ko je oktobra avstrijski poveljnik general baron Fölseis s svojimi četami prepodil Francoze iz mesta, se je francoska posadka vendar še držala na Gradu. Grad je bil temo oblegan in poveljnik se je čutil, kako se more sovražnik tako dolgo upirati, saj bi mu morala že zdavnaj poiti hrana. Dognal je nekaj, kar ga je silno presenetlo in je prišlo do izraza v naslednjem odluku.

»Izkazalo se je, da so iz nekaterih hiš nosili sovražniku ponudi razna živila in da so stanovniki vzdrževali tudi nekakšno korespondenco s sovražnikom s pomočjo raznih znakov skozi okna; zato strogo ukazujem, da zazidajo vse zadnje proti Gradu vodeče izhode, vrata, vratca, dvorišča in hiše, kakor tudi vsa proti Gradu obrnjena okna ter neposredno Gradu se dotikajoča stanovanjska poslopja. Gospod mair naj ukrene vse potrebno, da bo vse to narejeno brez vsakega odlašanja ter tratenja časa. Več častnikov je dobilo nalogo, da se sami prepričajo, ali bo ukaz izpolnjen in mi o tem poročajo. Stanovanj, ki imajo samo proti Gradu obrnjena okna, naj stanovalci zapustijo in se naselejo začasno pri znaneih. Pričakujem, da bodo meščani izpolnili le varnostne ukrepe ter sprevdali njihovo upravljenost. Kdor bi se upiral, bo kaznovan z vojaško strogošću.

Prav tako m. je znano, da so gonili tudi živilo na Grad. Zato prepovedujem pašo na Gradu. Da ne bodo gonili živilo od razkropljenih hiš nad Sv. Florijanom, imenuje šest meščanov z nalogo, da prevzamejo s stotnikom, ki poveljuje strelcem pri Sv. Florijanu, vso živilo in mi predložijo prošnjo, tako da bo mogoče s pogostimi pregledi preprečiti zlorabe.

Prav tako naj pomagajo meščani policiji in pazijo, da družine, ki stanujejo ob Gradu, ne bodo prejemale na dan več živil, kruha in mesa, kakor jih same potrebujejo. Vse straže in patrolje so dobile nalogo, naj ustrele vsakogar, ne glede na starost in spol, kdor bi se skušal podnevi ali ponoči približati Gradu.

To naj bo objavljeno kot svarilo vsem takoj, da bodo vsi krivci kaznovani s strogošću vojnih zakonov ter ustreljeni.

Podpisan je bil general Fölseis. Ukaz je bil izdan l. oktobra 1813. Še istega dne je župan (maire) baron Codell ukaz razglasil Ljubljancem. Aškerc pripominja, da ukaz ni dosegel popolnega uspeha. Za nadzorstvo po ukazi so bili imenovani naslednji meščani: Knarler, Herlesberger, Feichter, Sparovitz in Wichowski. Morali so pomagati nadzirati stotniku Endeju sumljive meščane. Kljub vsemu temu je pr šlo do ponovnih izdajstev in Fölseis je izdal zopet ukaz županu in v njem je bilo rečeno:

»Ker so zadnje, na Grad mečeče hiše še vedno sumljive, da od tam vlačijo živila na Grad, zato blagovolite ukreniti vse potrebno, da bodo hiše še danes povsem izpraznjene.«

Ta ukaz je bil izdan 3. oktobra, torej že tretji dan po prvem ukazi.

Oče in sin

»Oče, zakaj pa leti zrakoplov tako hitro?«

»Ker se mu pač mudi!«

»Oče, zakaj pa je zrakoplov kakor kakšna cigara?«

»Mora že tako bit!«

»Oče...«

»Hudiča, nehaј že vendar s svojimi prsmojenim očetom!«

POKVARJEN ZASLUŽEK

»Ljuba gospa, prosim možak pred vrati, mogoče imate kakšne ponošene in raztrgane čevlje?«

»Čemu na vam bodo, saj imate čisto nove na nogah!«

Vem, gospa, saj to je tisto, kar mi vse pokvari!«

Sol je človeku nujno potrebna

Rudarji, ki delajo v globokih rovih v veliki vrločini in izgubljajo z znojenjem mnogo sol, trpe mnogokrat na mišičnih krčih. Vzrok je nezadostna količina soli v organizmu. Ako se t. km ljudem primeša v pitno vodo nekaj soli, težave takoj izginejo. Verjetno je, da izzra tudi druga zelo pogosta bolezen rudarjev, neke vrste glisavost, od pomankanja soli. Na Holandskem so dajali včasih jetnikom kot posebno postritev k zni neslan kruh kot edino hrano. Posledica je bila skoraj zmerom popoln omenjena glisavost, za katero so kaznjene umirali.

Kislave lupine proti sladkorni bolezni

Ne samo insulin, temveč tudi neke rastlinske snovi so sposobne zmanjšati količino sladkorja v krvi in zdraviti tako sladkorno bolezen. Takšne snovi so na pr. v listih murve in borovnic, že nekoliko let pa uporabljajo tudi umetno kemično nadomestilo za insulin, tako zvani sintalin, ki sicer ne deluje tako močno in sigurno, a ima to prednost, da ga ni treba injicirati temveč ga lahko bolnik zauživa kakor vsako drugo zdravilo. Ljudstvo je že v starih časih čislalo fizolove lupine kot prapomoček zoper sladkorno bolezen. Pred kratkim so jih strokovnjake preiskali in res so našli v njih sintalin.

Krojač med ptiči

Med najbolj zanimiva ptica spada indijski ptič krojač, ki nosi svoje ime zavoljo tega, ker zna s vati, sposobnost ki je med ptiči, ne sreča. Njegova domovina je pradžomovina bombaja Indija in južna Kitajska. Svoje gnezdo si gradi krili krojač s pomočjo le rastline. Najprej si izdele iz njenih vlaken trdno nit, s katero zatije ob roboh dva velika lista, ki ležita drug na drugem. Pr tem mu rabi kljun kot šranko. S kljunom dela luknjice ob robu obeh listov in s kljunom potegne potem nit skozi luknje. Tako si izdeli neke vrste vrečo iz listov; to vrečo obloži potem z mehkim bombažem in gnezdo je pripravljeno.

Zdravo in gnilo zobovje

Na gnilem zobovju trpe največ ljudje v zmernih klimatskih pasovih. V teh pasovih žive po večin kulturni narodi, ki zobe bolj ali manj sistematično negujejo, kar pa sevea ni vzrok, da imamo slabše zobe, nego divjači. Vzrok je samo zmerni klimatski pas, oziroma hrana, ki nam je tu. Na pr. v zpolago. S poskusom so dokazali, da odtegujejo močnatih sadeži zobem potrebni apnenec, dočim ga hrana, ki vsebuje obilo apnenca in fosforja, pospešuje in s tem krapi zobe. Eskimi, ki se hranijo z ribami in maščobami ne poznajo gnilih zob, dočim so med nami, ki uživamo mnogo kruha in krompirja, načeti zob'e že v rani mladosti nekaj povsem običajnega. Poskusom so pa tudi pokazali, da obstoja proti gnitju zob neka imunost, ki je večinoma prirojena, ki se pa vsaj do neke mere da doseči s tem, da se dječiki čim dlje hranijo s materinim mlekom.

Kitajska jajca

Evropca obilva zona, če sliši, da jedo Kitajci — gnila jajca. Kitajca je spet groza, če sliši, da pijejo Evropci mleko. »Gnila« jajca Kitajcev so prav za prav na poseben način konzervirana jajca in sicer s pomočjo nekih bakterij. Gnile jajce smrdi, na kitajski način konzervirano pa prijetno diši. Kitajci jih najprvo skrbno operejo in potem pokrijejo z mešanimi rdeče zemlje apna, soli in vode. Če so tako ležala pol leta, jih imenujejo »splane«; če so ležala 20 dni, pa »shueidane«.

Odkritje Evrope

Zgodovinsko je dokazano, da Kolumb ni prvi odkril Amerike, ampak d. so davno pred njim drzni pomorščaki, zlasti Normani, že najmanj osemkrat, das nehoti, odkrili Novi svet. Manj znano utegne biti, da so v starem evropski tudi prebivalci Amerike nehoti odkrili Evropo. Vzrok so bili vetrovi, ki so jih žive ali mrtve zanesli na n. se obale. Leta 62. pred našim štetjem je kralj Svebov daroval rimskemu prokonzulu v Galiji kot posebno relikvijo nekega Indca, ki ga je po vsej priliki po moru zaneslo iz Amerike v Evropo. Leta 1506 je morje naplavilo na francosko obalo pri Rouenu kajak s šestimi mrtvimi in enim živim Eskimom. Eskimu je bila še takrat Evropa popolnoma neznana celina.

Kako so Rimljani slavili zmage

Rimljani so slavili zmage svojih vojaških zapovednikov na dva načina. Ako je general porazil nasprotnika tako, da mu je poklal vsaj 5000 mož, se je vozil na Kapitol v četr, pred njim pa je greda trobila. Junak je moral obleči škrlatno, z zlatom vezeno togo, na glavi pa je imel torvor venec, znamenje bojne slave. Na koncu so žrtvovali vola. To je bil svetli triumf. Ako pa je bila zmaga manj krvava, če zmagalet ni bil vrhovni poveljnik, oziroma če je podvrgel protivnika n. pr. s svojo zgornostjo, je bila slavnost manjša. V tempej kapitolskega Jupitra je prihajal prvotno peš, pozneje jež, to pa v preprosti tog, s papuhami na nogah in mirtovim vencom na glavi. Obdajali so ga svirači s piščalkami. To je bil mali triumf ali ovacija, ker se je na koncu darovala bogovom samo ovca (flautinska ovca). Prvi je bil deležen miroljubnega sprejema konzul Postumius Tubertus, ki je podvrgel Sardince brez boja.

Kjer koli govorite o današnjih razmerah — vedno se spomnite tudi Zimske pomoči!

Španski pregovori

Modrega človeka preživljajo neumni, neumni se preživljajo s svojim delom.

Če udari kamen ob vrč, ali vrč ob kamen, je zmerom vrst tisti, ki trpi posledice.

Bolj ko si dober in sladek — bolj bodo muhe letale nate.

Mož je ogenj, žena gorivo, peklenšček vanje pihla.

Spomladaj so vse žene lepe in dobre, — a samo v moških očeh.

Mož je najbolj močan tedaj, kadar si želi osvete.

Misli

V aritmetiki ljubezni je mnogokrat eden in eden tri.

Plešasti ljudje ne neposredno domišljivi; uverjeni so, da vsi ves dan bolj ali manj ironično govorijo o njihovih plešah.

Dvomi so čuvaj duše.

Na videz največjo vrednost ima tisto, kar se nam zdi najteže dosegljivo.

Kdor visoko leta, nisko pade. Vendar boljši kakor tisti, ki ne zna letati!

Predpusno uprašanje:

„Moj očka so mi rekli: oženi se moj sin!“

Kdaj naj se mlade poroči, da ne bo ne prezgodaj, ne prepozno — Brez ljubezni ni nič — Sončne in senčne strani zakona — Samci in samice niso nič na boljšem Poroke med vojno

Narodna pesem namiguje, da je včasih oče moral izpustiti sina, naj se oženi. Vendar mlade ljudi najbolj izpodbuja sama kri, da mislijo na možitve in ženitve, ne da jim bi bilo treba se dokazovati, kako potrebujejo, naj se poslovi čim prej od samskega stanu. Vendar je nevarnost, da se mlad možki začne razvijati v zakrknjene samce ter da mislijo na zakon, ki stan tem manj, čim starejši so. Dekleta ne ostanjejo nikdar samice iz prepričanja, temveč po nesreči, odnosno po usodi. Prav zaradi tega, ker dekleta gledajo na zakonski stan drugače kakor mladi, je mogoče razpravljati o tem vprašanju — kdaj se naj mladi možki oženi. Vprašanje, kdaj se naj oženi dekleta, je rešeno samo po sebi že od zdavnaj: čim prej, pri prvi priliki!

O tem ne smeš razmišljati

Mladec se je obrnil na starejšega, izkušnega moža z vprašanjem: Kdaj se naj mladi možki oženi? Odgovor se je glasil: »O tem ne smeš razmišljati! Čim bolj boš razmišljal, tem večja je nevarnost, da se sploh ne boš oženil. Če razmišljaš, se ti prej ali slej vsilijo misli, zakaj bi ne potpel še malo. Ko pa začneš odlagati, odkrivaš sčasom v sebi nagnjenost za samsko življenje, ali po domače povedano: Sreča te pamet. Ali misliš, da se lahko oženiš, ko te sreča pamet? Mladec je bil nenavaden stvarjen in je zavrnil starega modrijana: »Zakaj bi se ne oženil z bogatim dekletom prav zaradi tega, ker me je srečala pamet?« Modrijan se je nasmehljivo malo presenečen, a je vendar naglo odgovoril: »Ali ne poznate pregovora, da ima neumen več sreče kakor pameti? Ali misliš, da te boš srečal pamet v sreči hkrati? Če se torej hočeš poročiti, nikar ne razmišljaj o samskem in zakonskem življenju; treba je samo zamisliti, kakor če požreš ribje olje.«

Zakon in ljubezen

Pesniki vedo marsikaj povedati o ljubezni, toda, kdo jim kaj verjame? Toda, naj govorijo o ljubezni kar koli, nikdar ne bodo mogli zatajiti, da je v življenju neobhodno potrebna. Ljubezen je v resnici osnova zakonskega življenja, ki brez nje ni družine. Če bi se ljudje ne poročili iz ljubezni, bi bilo zakonsko življenje še mnogo bolj nezanesljivo ter ogroženo. Ljubezen veže zakonca vsaj tako dolgo, da so položeni trdni temelji družinskemu življenju. Čeprav gledamo na možitve in ženitve še tako materialistično, vendar je večina zakonov sklenjenih iz ljubezni. Seveda pri zakonu odločajo gnetni činitelji, stanovske, politične, premoženjske razlike itd., a ljubezen pogosto premaga vse ovire ter se zmagovito upre vsem tradicijam. Prekršitvi so narčni rodiljevi in sploh vseh, ki so delali račune brez krmarja — brez mlade dvojice. Nočemo pa seveda tajiti, da se mnogi in mnoge ženo in moža spremenišče glede na gnetne razmere novega življenjskega druga. Toda mladi ljudje ne stopajo v zakon navadno iz drugih nagibov kakor iz čiste ljubezni. Da je pa čista ljubezen v zakonu premalo ter da mora zakon imeti tudi gnetno osnovo, na to mladina ne misli; gnetni pogoji se ji zde navrženi za zakonsko življenje sami po sebi. Besedo imajo čustva ter nagibi in ne računarski razum. In morda se mladina mudi manj kakor računari, kajti pogosto se izkaže, da je zakonsko življenje brez ljubezni bolj nemogoče sredi gnetnega obilja in brez ljubezni kakor brez kruha, a poslano z ljubeznijo. Človek pa posebno v zakonu ne živi samo od kruha.

Kriv je človek, ne zakon

Mnogi, v zakonu nesrečni ljudje, vračajo svojo nesrečo na sam zakon; češ, če bi se ne poročili, bi bilo vse dobro; živeli bi mirno in zadovoljno; ne imeli bi tako razmajanih živcev in njihove gnetne razmere bi bile mnogo ugodnejše. Sploh bi bilo vse boljše, ne poznavali bi skrbi, ne boleznih, ne delgov. Utegnili bi se posvečati sami sebi, svojim nagibom, in lahko bi v življenju kaj dosegli. Ko je pa človek poročen, mora misliti neprestano na družino, na ženske oblike, na solanje in boleznih otrok, na stanovanje — kje bi do bil drugo, cenejše, boljše, večje, toplejše, bolj zdravo — in, skratka, zvezan si na nogah in rokah, da se ne moreš premakniti niti v mislih. Razen tega je seveda najhuje, ker mora zakonca spremljati muhe svojega življenjskega druga, in biti

njegov strelodav za vse napade slabe volje. Ne da bi zakon vedel kdaj, predstavlja ljubezen zblodi v nekaj neokusnega, v vedno se menjajoča razpoloženja in živčno razdraženost. Vseh teh nesreč je seveda kriv zakon; zakonu ne pride niti na misel, da bi kdaj podvomil sam v sebe. Da bi dolžil samega sebe, tega zakon ne seveda ne zmore. Pač pa zakonu vzajemno dolžita drug drugega vseh napak in nesreč. Resnica o srečnih in nesrečnih zakonov je torej najbrž: mnogi ljudje niso »nadarjeni« za zakonsko življenje; nimajo za to primernih živcev, ne dovolj trdnega ali upogljivega značaja, ne znajo se prilagajevati, predvsem pa ne morejo ostati vse življenje zaljubljeni in slepi za napake svojega zakonskega druga; romantično so navdahnjeni, ter ne morejo prenašati stvarnosti zakonskega življenja, odnosno preveč so stvarni, da bi imeli smisel za romantiko zakona.

Nesrečni samci in samice

Navadno govorimo le o nesrečnih zakoncih in zakonskih tragedijah, v resnici je pa človek lahko prav tako nesrečen kot samec ali samica kakor zakonec. Tragedije samcev in samic so samo bolj tihe, a režejo prav tako v živo. Kdor kaj da na suha dejstva, bi polkal na pomoč statistiki, ki bi mu povedala, da je življenjska doba zakoncev povprečno daljša kakor samcev. Zakaj? V zakonu ljudje žive bolj redno in so tudi v splošnem živahnješi, bodisi, ker jih k delu silijo skrbi za družino ali ljubezen do otrok. Ljudje v zakonu so našli življenjski smoter — skrb za družino. Samci pa žive v vzdušju hladne samote; ne poznajo nikdar pravega doma. V slehernem stanovanju se počutijo vedno tuji. Nikogar nimajo, ki bi se ga stalno oklenili, bodisi v ljubezni ali v vsakdanji trpni mrzli. Samci so, kakor pravimo, »zagrenjeni«. Prej ali slej postanejo čudaki. Nikjer se ne počutijo dobro in ne v svoji koči, kakor da so izvrženci iz družbe. Neprestano žive v nekem trpkem občutku, da so nekaj zamudili v življenju. Toži se jim po lastnem ognjišču, po čebljanju otrok, po življenjskem drugu. Kakor da so zamudili vlak, pa so ostali na otočju postaji življenja, ko ni več mogoče dohiteti časa. Vedno jih mori občutek, da se starajo ter da se jim izgublja najlepša leta v prazno. Ta občutek je posebno globok in boleč pri samcih in prej ali slej zapusti sledove v značaju in posledica je živčna razdraženost, otočnost ali čudaštvo. Vemo tudi, da samci in samice ne žive v gnetnem pozvedu nč boljše; res je mnogo revnih zakoncev, a zdi se, da zakonci niso nikjer tako nesrečni v svoji revščini kakor so zapuščen samci in samice. O tragedijah samcev in samic zvezo včasih le, ko so že končane, a navadno ostanjejo skrivne. Ne vidimo jih niti v primerih izruženih žensk, ki so se sprepustile življenju prav zaradi tega, ker so ostale samice.

Med vojno je manj porok

V splošnem teče življenje vedno v svoji strugi; namreč čustveno življenje mladine in sploh mentalna teta ljudi, tradicije, nagibi — vse to se malo spreminja, ne glede na različne življenjske pogoje. Ljudje se ne ravnojo toliko po zunanjih življenjskih pogojih kakor po notranjih. Zato se tudi vedno ženo in moža, ne glede na to, ali je vojna ali mir. Razumljivo pa je, da se vojna več ali manj zrcali tudi v številu porok. Število porok je pač odvisno od gnetnih činiteljev. Ustanovitve družine je lažja, ko ima ženin že dobro službo in ko je zaimčen njen obstoj v gnetnem pogledu. Med vojno se mlad ljudje več ali manj boljje negotovosti ter oklevajo s poroko že zaradi tega, ker pač gledajo na vojni čas kot na prehodni število. Število porok med vojno so zelo poudarili. V tem primeru se oziroma samo na število porok v Ljubljani, kar pa namenu povsem ustreza. Če upoštevamo le absolutne šte-

vilke, ne moremo presoditi dovolj dobro, v kakšnem razmerju je število porok v zadnjih letih s številom prebivalstva. Zato se moramo ozirati tudi na razmerje med številom porok in številom prebivalstva. Leta 1939 je bilo v Ljubljani 1000 porok; na 1000 prebivalcev je odpadlo 11,44 poroke. To število (porok na tisoč prebivalcev) imenujemo nupcialiteta. V zadnjih desetletjih je bila največja nupcialiteta 1,1921; znašala je 17,82. Leta 1940 je bilo v Ljubljani skupaj 1072 porok, nupcialiteta je pa znašala 12,18. Vidimo torej, da se je število porok pove-

Kako se izdelujejo trikfilmi

Za vsak tak film je treba narisati do 20.000 posameznih slik, iz katerih se še le nato sestavi filmski trak

Ljubljanci poleg gledališča posebno radi obiskujejo kino. Malokdo pa ve, koliko podrobne dela se skriva za razkošnimi filmskimi prizori. Nepoučeni pa si tudi ne more predstavljati, koliko dela in truda je treba zlasti za izdelavo tako zvane trikfilma.

Za osnovo kratkega zvočnega trikfilma služi deset do dvesto tisoč posameznih slik, ki jih mora cel štab umetnikov stororčno zrisati na pole kopirnega platna. To je ogromno delo, a še ni vse. Vrh tega je treba še vsako sliko prekopirati na povsem enake velike ploščice celuloide. Dotim opravila risanje 15 umetnikov, je potrebna za kopiranje 25 spretnih kopistov, ki izvršujejo svoje precizno delo na natisu v ta namen konstruiranih mišah. Ko so narejene od celoga filma celuloide slike, jih fotografira operater s filmsko kamero. Za glasbeno spremljavo poskrbi orkester 25 godbenikov, za različne druge zvočne efekte pa nekaj ropotarjev, ki jih je zvočni film prevzel od radia, kjer igrajo važno vlogo pri uprizarjanju slušnih iger.

Zanimivo je, da se pri snemanju fotografira vsaka slika posebej. Pri predvajanju pa se posamezne slike tako točno krjejo, da ima gledalec pri zadostni brzini dojem zveze slike.

Tako je treba za kratek zvočni trikfilm, ki nas razvedruje nekaj minut, skupnega dela skoraj 100 umetnikov, ki morajo biti vsi mojstri v svoji stroki. Izdelovanje navadnih trikfilmov je mnogo preprostejše in ne zahteva toliko moči. Razen tega pa je pri enakih dolžini skoraj trikrat prej gotov kot zvočni.

Filme, v katerih nastopajo umetnice miške, bi lahko pr merjali s priljubljenim lutkovnim gledališčem, kjer se kretajo mrtve lutke in živali po priklikavem odru, kjer govore, pojejo in plešejo, jedo, pijejo in se prepevajo za okorne ročice, kakor da bi bile žive. Kdor hoče videti, kako se ustvarja to življenje, mora pogledati za kulise. Prav tako pri trikfilmu. Tudi tu je treba opazovati umetnike pri delu, da razumemo, kako nastajajo vsi bajni prizori, ki si jih n-koli ne moremo dovolj nagledati.

Zvočni trikfilmi učinkujejo navzlic groteskni vsebini zelo naravno, kakor da človeške roke niso zapustile nikakih v dnih sledov, čeprav jih je bilo na stotine pri delu.

Kakor povsod, se tudi tukaj prične delo z idejo, ki se rodi v avtorjevi glavi in k jo avtor v obliki beležk spravi na papir. In že sede za mize 15 umetnikov-risarjev, ki začno delati skice na kopirno platno. Risajo roke, noge, smešne obraze, čudne živali in močice, med katerimi človek sprva ne najde nikake zveze. Te skice namreč samo upodabljajo avtorjeve ideje, ki jih skušajo narisati oblikovati na čim bolj efektne način. Potem se nekaj dni vrše konference, na katerih se pretrga in kombinirajo posamezni osnutki in predloži. Sodelovati mora tudi kapelnik, ki je hkrati komponist, zakaj njegov glas

delo. To je lahko delo pojavnosti a tem, da se je tedaj zaradi pogostih orožnih vaj poročilo mnogo mladih ljudi, da bi izbranke mladih vojakov v primeri vojne bile vsaj nekoliko preskrbljene. Ta pojav je pršel še bolj do izraza l. 1941, ko je bilo v Ljubljani 1231 porok, nupcialiteta je pa znašala 13,15. Ali smo se torej prenašili s trditvijo, da je med vojno manj porok? Oglejmo si predlanske številke! L. 1942 je bilo v Ljubljani skupaj 621 porok, približno polovico manj kakor l. 1941! Nupcialiteta je znašala samo 6,65! Zd se, da je prišla vojna do izraza šele lani. Ta izredni padec porok si moramo razlagati tudi s posebnimi razmerami. Upoštevati je treba, da je bilo predlanskim odposlanih mnogo mladih ljudi iz Ljubljane, kar je predvsem vplivalo na število porok. Številke za leto 1943 še niso ugotovljene, a nedvomno bodo nudile zadovoljivejšo sliko, tako da bo v letu 1942 nupcialiteta najnižja v zadnjih desetletjih in morda bo to leto obdržalo svoj rekord v vsem stoletju. Efe.

Uspeh Zimske pomoči bo merilo ne le za naš socialni čut, temveč tudi za našo narodno zavest. Vsak naj zato prispeva, kolikor si more utrgati!

bogat na detajlih. Objektiv kamere se naravnja na posebno ozadje, ki je pravljen na veliki mzi. Nanjo se pritrdijo tudi posamezne delne slike. Kamera pa je pritrjena na mizo, tako da se smejajo slike od zgoraj. Poseben seznam slik skrbni za pravilno sosledje.

Vzemmo, da snema film, v katerem predstavlja priljubljena miška Mlk strelica z lokom. Najprvo se napravi na omenjeni mizi ozadje: gozd ali kaka druga primerna pokrajina. Na to ozadje se položi celuloidna plošča, na kateri je narisana miška Mlk v pozici strelica, ki ji pa še manjkajo roke, lok in puščice. Ti deli so narisani na drugih ploščah, ki se potem v primerem redu polagajo druga vrh druge, tako da nastanejo posamezne slike, na katerih se vidi miška vsakokrat v drugi pozici. Tako je treba položiti štiri ali še več slik drugo vrh druge za vsak smetek. Neprestano je treba zamenjati položaj rok, loka in puščice, da se postopno ustvarijo vse posamezne faze strele. Vsaka slička se mora harmonično razviti iz poprejšnje. Pri predvajanju mora videti gledalec, kako roka potegne tetivo s puščico, kako se potem lok sproži in počene puščico proti cilju.

Ko je film v slikovitem delu gotov, se mora s nhranizirati z govorom in glasbo. Tu se začne delo glasbenikov in ropotarjev. Orkester se porazdeli v posamezni predvajalni dvorani, tako da so godbeniki obrnjeni s hrbtno proti platnu, le drigled vidijo slike. Na dano znamenje se prostor stema in film se začne vrteči. Čim se počaka glavni naslov, dvigne kapelnik taktiko in orkester začne svrati v ritmu dejanja. To je seveda šele postopna, ki se pa mora tako dolgo ponavljati, dokler se godba točno ne ujema s slikami.

Oseromen je torej trud, preden se izdela doviden film, ki nud občinstvu morda komaj četrte urice razvedrila.

Pridelovanje nikotina prostega tobaka

Uspela je vzgoja tobačne rastline, ki ima le neznaten odtatek nikotina

Vsi strokovnjaki so si edini v tem, da je pri prisojati vse kve, ki nastopajo kot posledica kajenja, le tobakovemu strupu in kotinu. Več je že znanih načinov, kako odpraviti iz tobaka nikotin. V glavnem gre tudi za izveličenje nikotina po raznih več ali manj uspešnih patentiranih načinih, kakor tudi po fermentiranju (predelavi) tobaka.

Nov je pa način, ki nam nudi možnost zmanjšati že na polju nikotin v tobaku. Vzgojili so namreč take nove vrste tobaka, ki imajo že po naravi malo ali skoraj nič nikotina. Najvažnejše pri teh novih vrstah je, da okus novega tobaka kar nič ne trpi. Tako vemo sedaj tudi, da ma zna nikotina v tobačni rastlini ni v nikaki zvezi z okusom.

Navidez je stvar pr enostavna, kako priti do takih novih vrst. V resnici pa temu ni tako. Vsaka tobačna rastlina da

namreč do 100.000 semenskih zrnc, in je treba vse potomce ene same rastline, da pridemo do uspeha, več let gojiti in opazovati, kar zahteva seveda mnogo prostora in časa. Vendar se je po posrečilo s tako gojitvijo najt pri vsaki vrsti tobaka take rastline, ki nimajo nič ali pa prav malo nikotina. Pred leti so vzgojili v Nemčiji z znane vrste havana novo vrsto havana or. 44c, ki ima le 0,66% nikotina, dočim ga najdemo v povprečnem pridelku havana 2%. Tako se je zmanjšala vsebina nikotina v havana or. 44c za 94% in smemo dejansko nazivati to novo vrsto kar prosto nikotna.

Lani se je sličen uspeh dosegel že pri več drugih vrstah, tako da smemo upati, da dobimo v nekaj letih že povsod naravni breznikotinski tobak. Zanimivo je tudi, da so stroški za vzgojo ene take nove vrste v primeri s koristnostjo le majhni, saj znašajo le okoli 50.000 lir.

O ženskah

Da zrela gospa plača v trgovini zahtevano ceno, je dovolj, da ji trgovec dovoli 20 odstotni popust pri njeni starosti.

V starih časih je bil dekliski poljub znak ljubezni, danes pa je, žal, znak rdečila.

Nikjer ni zanisano, da nudi ženski dekolte zmeraj lep pogled.

Filmske zvezde so pravim zvezdam podobne. Občudovati jih moramo le od daleč.

Da bi si osušila solze, ki jih je povzročila žalost zaradi spremembe letnega časa, mladi gospe ne zadostuje zmeraj robec. Včasih je potrebna celo svilena obeka ali pa kar krznen plašč.

Najmanj zvita ženska je neprimerno bolj zvita, kakor najbolj; zviti moški.

Če hočeš v življenju uspeti, glej, da te bodo imele ženske rade.

Zanimive malenkosti

Na svetu govore danes 2796 jezikov. Od najvažnejših 860 jih odpade na Evropo 45, Afriko 118, Azijo 153, obe Ameriki 424, Oceanijo 117.



— Povejte mi, ali stanuje tu neka družina Zupančičeva?
— Kolikor mi je znano, ne. Toda v prvem nadstropju biva neki gospod Zupan, v prtiličju pa neka gospa Čičeva.
— Aha, že razumem! Torej sta ločena.

Novi služabnik

Gospod Andrej Strojnik, ugledni industrijec, je počakal, da je tajnik stopil iz pisarne in dobro zaprl vrata, nato pa važno izjavil:

— Zadeva, zaradi katere se zitekam k vam po nasvet in po pomoč, gospod policijski direktor, je izredno kočljiva.

— Rad vas poslušam in sem vam ves na razpolago, gospod, je vpljužno odgovoril visoki uradnik.

— Vidite, takole je: ministrstvo mornarice mi je poverilo — to vam je že itak znano — proučevanje, eksperimentiranje, izvrševanje in morebitno fabrikacijo neke nove vrste cevi za torpediranje.

— Policijski direktor je priklimal.

— Če bi ti važni načrti, ki mi jih je ministrstvo blagovolično zaupati, prišli v roke komurkoli nepoklicanemu, bi bila to velika nesreča za našo nacionalno obrambo. Lahko si mislite, s kakšno tenkovestno skrbjo zapiram v svojo železno blagajno ta sveženj aktov in risb, kadar jih neham študirati.

— Toda... opazil sem bil, da se je kljub ključavnicam in skrivnim z zapahom predaloma nekdo — vrag si ga vedi kdo — v moji odsotnosti vt hotapil do načrtoval in po njih istal.

— Vaši tajniki? Je mirno vprašal policijski direktor.

— Zanje odgovarjam, kakor zase, je odgovoril industrijec.

— Služinec?

— Ah! Kdo ve? Morda, je zdajci odvrnil gospod Strojnik s skrbnim glasom.

— Leon, moj sluga, zanesljiv, imenit mož, kakor gospod policijski direktor nas je zapustil pred dvema mesecema, ker je moral iti domov streči svoji jetični ženi... Poslej

sva z ženo zaman iskala nadomestila zanj. Ničude od strežnikov, ki nama jih je pošiljala posredovalca za službo, ni mogel ostati delj kot tri dni... To je obupno!

— Koliko služinčadi pa imate sedaj?

— Hišno, služkinjo za otroke in kuharico, seveda!

— Šoferja na to?

— Pač, pa ta tu ne pride v poštev, saj ne stop nikdar v hišo. Ožen, en je n stanuje v mestu.

— No torej? Je vprašal policijski ravnatelj.

— S čim vam morem koristiti?

— Treba bi bilo organizirati v moji hiši zelo strogo, natančno premišljeno nadzorstvo, je odvrnil gospod Strojnik.

— Govorite se krivice nahaja med ljudmi v moji okolici... Kdo bi to bil o tem seved n mam ne pojma, ne sumnje... Toda prepričan sem, da bi ga kateri vaših nadzornikov razkrinkal prav v kratkem času. Glavno bi bilo, kaj ne, da bi od zelo blizu opazoval mojo služinčad ne da bi seveda zbudil njeno nezaupanje.

— Policijski direktor je malo pomislil. Potem je prijel ponikljano telefonsko slušalko:

— Sporočite, prosim, Grčarju, naj tako pride v mojo pisarno, je dalj odločno.

— In ko je spet odložil sprejemalno.

— Grčar je eden mojih najspretnejših, najzanesljivejših nadzornikov je pojasnil gospodu Strojniku.

— Mož je vstopil. Bil je fin, stok, obrtni je tako; napravil na industrijska najbojši vta Policijski ravnatelj mu je razložil vse zadeve, potem je vprašal:

— In vas načrt?

— Popolnoma enostaven. Gospod Strojnik me k jutrišnjem dnem vzame k sebi v službo za slugo. Ko se pri njem malo razgledam, uredim stalno nadzorstvo

podnevi in ponoči. Vrg, če ne zgrabim krivca še pred koncem tedna.

— Služinčad je sprejela novega služabnika z velikim zadovoljstvom. Kajti Grčar je bil — kot sem že omenil — mož jako ugleden zunanosti in slno prikupljivega vedenja. Imel je tudi zelo prijeten, tople glas.

— Kadar e r zvišal jedini prbor, je čisto preprosto kar ganjlive pesmi, da so hna služkinja in kuharica kar hi pale od ustivanja in si vse zavzete brisale solzne očesa.

— Celu v sobo za pušenje g, je bilo silisti, kjer sta gospa in gospod Strojnik po večerji, ko so čiroc že spali, posedala v razgovoru in kramljanju.

— Imenitno po e ta človek, je opomni, gospod Strojnik in skrivnostno pogledal ženo.

— In postrežbo pri mizi ma v malcm prstu, je zadovoljno odvrnil gospa Strojnikova. Misli, bi zares, da je vse življenje stregel v boljših rednihah.

— Past psi!

— Nadzornik Grčar, lažn služabnik, je stopil v sobico. Prinesel je ča a. Ko je postavil pladenj s škodalcema sladkoru, čarano ročko in vitko steklenico ruma a nizko storno mizo, je nal hno pomezniki.

— Nič posebnega? je dahnli gospod Strojnik in ga vprašujoče pogledal.

— Ne! Nič!

— Prav do polnoči sta Strojnikova adobno uživala prijetno nočno tšino. Kako v je ne, saj jima je stregel in ju obenem čval ta spretni mož, ki je tako pozorno odend vsem kar se je godilo v njuni hiši.

— Preden je legel se je hotel gospod Strojnik še enkrat mimorede ozret k svoji dragoceni zbirci spsov in načrtov. Stopil

je v pisarno. Ko se je prepračil, da je popolnoma sam, je odprl železno blagajno, vzel iz nje obširen zavoj papirjev in ga tekal v rok. Zjajci se mu je zazdelo, da je v tihini oslinil pogled. Ročno se je okrenil in poskrlil.

— Policijski nadzornik je stal na pragu pisarne, kazalec desne roke je držal na ustnicah in opazoval gospoda Strojnika.

— Ali morem iti spet? ga je vprašal industrijec.

— Na zornik ni rekel nič, samo priklonil se je. Hišnji gospodar je brž zaklenil blagajno in komaj slšno, po prsti odšel v svojo spalnico.

— V naslednjih tednih je gospod Strojnik dvakrat ugotovil, da je kljub točni Grčarjevi čujnostni nekda nebodijetreb: roka — vrag si ga vedi, kdaj — premaknila dragoceni zavoj z načrti z leve na desno stran železne blagajne. Takoj je obvestil o tem nadzornika. Ta je ugovarjal.

— Prisegam vam, gospod, da pazim vso noč nepretrgoma... Španja potrebujem jako malo... Dve uri popoldne po kosilu m popolnoma zadostujeta, kadar gre za važne zadeve... Res ne razumem, kako se je k-o mogel vthotapiti do zavoja!

— Podvojite pažnjo! mu je svetoval industrijec.

— Odkar je bi novi sluga v hiši, je gospod Strojnik znova užival nasladi izvrstne, brezhibne postrežbe. Njegove hlače so bile spet vselej imenitno zlikane. Grčar je vedno, kadar je bila gospona doma, natančno zabeleževal telefonska sporočila. Prijatelje hiše je umel sprejeti s posebno prijaznostjo in elegantno nadležno obiskovalce pa ki jkm je njegov sijajni nos lekcj na vratih poduhal namen, je znal tako

spretno odpraviti, da sami niso vedeli, kdaj in kako so se znašli na stopnicah spodnje nadstropja.

— Vsi znanci so gospo in gospoda Strojnika zazivali za tako izredno večnega slugo.

— Res sta imela srečo, so jima ponavljali, da sta tako brž nadomestila Leona. Saj res, kako pa gre njegovi ubogi bolni ženi?

— Slabo, slabo, je resno odgovarjal gospod Strojnik... Mislim, da je ne bo več dolgo imel...

— En mesec po Grčarjevi namestitvi pri gospodu in gospe Strojnikovi je Leon brezovajno obvestil industrijskega, da mu je žena umrla.

— Gospod Strojnik je takoj nesel brzovajko svoji ženi.

— To pa torej ne bo dolgo trajalo, je pripomnila gospa in vzdihnila.

— Nel ji je odvrnil soprog... Škodaj Grčar nama je tako izvrstno opravljal posle.

— Zdaj morava vzeti Leona nazaj v službo... Domenila sva se bila z njim tako, ko je odšel domov k bolni ženi.

— Gospod Strojnik je zdajci odprl železno blagajno, vzel iz nje svoj znameniti zavoj z načrti in proučaril in ga razvezal. Kup popolnoma belih, nepopisanih papirjev se je raztresel po pisalni mizi.

Zgodovina nogavic

Nogavice so poznali že stari Egipčani — Prvotno so nosili nogavice samo moški — Od volne do svile — Moška in ženska moda se zopet zblizuje

Zgodovina nogavic sega v daljno preteklost. Že v starih egiptskih grobovih so našli pletene nogavice brez pletenega orodja, čeprav je bil običaj, da so mrtvecem dajali v grob njihove najljubše stvari ali predmete, ki bi jim po njihovem mnenju mogli koristiti na onem svetu. Iz tega se da sklepati, da niso nogavice pletli doma, temveč so jih uvažali iz severnejše, mrzlejške kraje, kjer je ostra klima zahtevala boljše in kompaktnije oblačila.

Pri Rimljanih so nosili nogavice bolniki, stari ljudje in legonarji. Stari Germani so pokrivali svoje noge s hišnicami, ki so bile prav za prav nekakšni predhodniki naših sedanjih nogavic. To prča zlasti izraz nogavice v angleščini halhoses.

Ženske nogavice zgodovinsko razmeroma niso stare, nasprotno pa je početek in modni razvoj moške nogavice starodaven. Kakor je rečeno, je stari Rim poznal nogavice in sicer tako zvali pleteni soccus, ki so ga predvsem nosili legionarji in ki je precej sličil sedanjim kratkim hlačam. Germani so nosili nogavice, ki so bile precej približali sedanji obliki in strukturi nogavice, že v 11. stoletju so obrabljali kneze in visoke duhovščine veliko pažnjo na estetsko pokrivanje nog. Nosili so nogavice iz najfinjšega byssosa ali platna, ki so jih privezovali pri kolenu. Ko so križarske vojne seznanile zapadni svet s svilo, se je tudi ta uporabljala za izdelavo nogavic. Za svečane prilike so jih bogato okrasili z zlatimi nitmi in zlatim vezivom. V 14. stoletju se je z Marsella začela širiti po vsem tedanjem kulturnem svetu modna oblika, ki je tvorila prvo etapo v razvoju sedanje oblačilne modne hiše. Do tedaj ni bilo bistvenih razlik med moško in žensko oblačilno. Zaprta je bila nedejavna kratka hlače, na katere so bile prilepljene stegen segajoče nogavice, imenovane nogavice pačev. Ta triko pa ni bil praktičen, posebno za vojaške ne, ker je bil zelo zamuden za oblačenje in slačenje. Praksa je triko razširila v široke hlače, segajoče do kolena in je vpeljala nogavice dokolenice. V dobi klasičnega je bila oblačilna noša omikane in olitanih moških bele svilene nogavice iz trame, floret, ali organitinske.

Nastanek moderne mode ženskih nogavic sega v dobo kril z obroči, ki so se pojavili v prvi polovici 18. stoletja. Bela nogavica s podvezo nad kolonom in pod njim s pletenimi kozicami, taka je bila prva modna damska nogavica v novejši dobi. Ostala pa je še vedno le kot spomin na oblačilo, čeprav je postalo krilo v dobi bledemajerja krajše in nogavica bolj vidna in prostejša.

Čudaki med rastlinami

Drevje brez cvetja in sadu — Cvetje brez listov in korenin — Steblo pod zemljo
Zelenje sredi slapov

V kraljestvu rastlin, zlasti med tropiskimi rastlinami, nahajamo čudake po obliki in življenjskih navadah, ki v nemičnem ne zaostajajo za navadnimi posamezniki v človeških in živalskih vrstah.

Tako raste v vročem pasu neko drevo, na katerem bi zamenjaski cvetov in sadov, čeprav jih oblikuje kakor vsako drevo. Iskati jih moramo 10 do 20 metrov od debla na golih tleh, iz katerih poganjajo navidez brez vsake zveze z drevesom. To zvezo pa oskrbujejo podzemeljski izrastki, ki segajo do drevesne korenine.

Neka druga tropška rastlina ima do pol metra visoke cvete, toda ni lastnih korenin in listov. Raste kot trava zajedalka na koreninah neke druge rastline, ki jo redi z lastnimi sokli.

Po puščavah raste spet neka druga rastlina po imenu Welwichia mirabilis, ki ima tako neznatne cvete, da jih na prvi pogled niti ne opaziš, pač pa na videz dva

ša. Nogavica se je končala v kometne čipkaste manšete, ki so padale po čevljih. Ob nedejnih in praznikih so nosile dame namesto belih nogavic barvaste, ki so imele različno vezene kozice. Te kozice so bile često v obliki grba, krone, križa ali zastave z monogramom zaporedne številke. K nevestini opremo dobro situirane kmetice je spadalo tudi 80 parov nogavic.

Kar se tiče nogavic, ki so se nosile v naši narodni noši, so bile nekatere volnene, navadno pletene v svetločrni barvi. Moški pa so nosili v narodni noši ponekod enake nogavice in iste barve kot ženske, le da so imeli na zgornjem robu priloženo zlato srebrno čipko. Pri teh so bile nogavice po vrhu hlače, češka narodna noša je imela rdeče, zelene in bele nogavice, pri slovenskih prilikah pa bele nogavice s polki. Na Koroskem so nosile ženske umetno pletene nogavice, tu pa tudi volnene nogavice modre barve. Prebivalci kraških gor so se obnavili v rdeče ali vijšneve dolge nogavice.

Pozimi so bile ženske obute v volnene, poleti v bombažaste ali platnene nogavice. Toda še vedno je bila ženska nogavica kolikor toliko intimen predmet, za kar so skrbeli visoki čevlji in dolga krila. Damska nogavica je postala predmet vrhne obleke šele pred prvo svetovno vojno, čeprav je moda poizkušala že prej to izvesti. Poskusi pa so bili samo sporadični in se niso mogli uveljaviti. Dolgo vrsto let je bila moderna črna nogavica, po navadi gladka, pa tudi z raznimi vzorci. Leta 1913 pa je nadvladala rjava barva, ki jo je pred kakimi desetimi leti izpodrinila siva. Preprosto nogavico iz volne ali bombaža je premagala fina flor nogavica. Zaradi kratkih kril je zahtevala moda čedalje finšeje in tanjše nogavice, za kar je posebno prikladna umetna svila.

S tem je bil ustvarjen povsem nov tip ženske nogavice, ki pa še dolgo ni zadnji. Moda nogavice je tesno združena z razvojem mode obleke. Kratko krilo je zopet zamenjalo dolgo. Ako pogledamo na današnji razvoj mode obleke, lahko z gotovostjo trdimo, da morda ni več daleč ko se bo spremenila nogavica v obliko gamanšnih hlače. To hipotezo utvarja zlasti tendenca, da se izenači ženska obleka z moško. Pri sportu že ni opaziti nobene razlike. Še bolj pa potrjuje to mnenje modne kreacije za dom (pijame, promenadni komplet za kopalske z zvončasto padajočimi hlačami). Razvoj je često ponavljajoč. Kulturni narodi starega veka od početka niso poznali razlike med moško in žensko nošo. Gotovo pa je, da moda nogavice skriva v sebi še mnogo, mnogo presečenj.

velikanska lista, ki dosežejo lahko starost čez sto let in so temu primerno tudi razjedeni ožgani in mršavi. Ima podzemeljsko steblo, ki se širi na vse strani in iz katerega poganjajo v primernih razdaljah listovni pari.

Se bolje so se zavarovale proti puščavi suši neke druge južnoafriške rastline, ki rastejo sploh pod zemljo, samo tu pa tam poženejo iz tal okence, s katerim srkajo sončno svetlobo. Kakor so se te rastline zavarovale proti izredni suši, tako se se druge v tropičnih deželah očuvale preobilne moče. So n. pr. rastline, ki rastejo tam naravnost v sredini slapov, ki jim ne morejo do živega, ker so svojo obliko popolnoma prilagodile silovitemu vodnemu toku. Takšne rastline so za raziskovalca posebno zanimive, ker mu kažejo nazorno, kako se živa narava prilagodeva tudi najekstremnejšim življenjskim pogojem.

Koliko poje in popije povprečen človek

Tudi to so izmerili in stehali. Če vzamemo povprečno starost zdravega človeka 70 let, dobimo ogromne številke stotov hrane, ki si jo pojedel človek v svojem življenju. Zdrav človek poje v 70 letih 140 metriskih stotov, ali 14.000 kg kruha in močnatih jedi, ker se je dognalo, da poje človek povprečno 3/4 kg kruha na dan. Kakšna množina kruha je 140 stotov, nam bo jasno iz naslednjega: hleb kruha, ki bi ga spekli iz vse te zavžite moke, bi bil dolg 25. visok 25 in širok tudi 25 m in bi meril celih 1200 m³. Krompirja poje človek v svojem življenju, če

računamo na dan le pol kilograma, 100 metriskih stotov ali cel vagon. Salate niso več hektarov. Mese poje človek 60 stotov, kar bi bilo že lepa čreda 10 volov. Jaje poje 10.000 komadov, sladkorja 50 metriskih stotov in celo soli 8 stotov. Tekočine mora imeti na dan 15 litra, kar zneso v 70 letih 47.000 litrov ali 156 polovnjakov. Pivci in pijanci pridenejo seveda k temu še nove stotine pičlice. V cellem poje in popije v 70 letih človek 75.000 kilogramov goste in 47.000 kg tekoče hrane, ki bi jo komaj spravil v osem velikih vagonov.

Hrana bodočnosti — v piulah

Hrana bodočnosti, ki bi se koncentrirala v jemala v piulah, je ideal vseh zaposlenih ljudi, ki si niti za vsakdanje obede ne morejo zmerom odtrgati časa. Hranilnih piul za ljudi danes še nimamo, pač pa so jih že sestavili za ovce. Napravili so poskuse z jagnjetimi in so jih takoj po odstavitvi navadili na čisto kemično hrano. Zivalice niso dobivale niti bilke zelenja, ali kake druge naravne kreme, marveč zgolj piule, sestavljene iz kaseina, škroba in celuloze, z dodatkom najpotrebnejših vitaminov in soli. Po šestih mesecih so bile ob kemični hrani zrejena jagnjeta težja in bolj razvita od živali, ki so jih držali na običajni paši.

Kako vidijo svet žuželke

Oko žuželk je zgrajeno povsem drugače nego človeško oko; sestoji, kakor znano, iz neštetihih pcdnih očes: Zato si moremo le težko predstavljati, kako vidijo žuželke. Doslej smo videli le to, da imajo svetloba in sence, torej svetlo in temno, velik vpliv nanje. Vešča, ki leti v luč, je prešla naravnost v pregovor. Da pa vidijo žuželke tudi obliko predmetov kakor ljudje, doslej nismo vedeli. To vprašanje je pomislil sedaj prof. Buddenbrock z zanimivimi poskusi.

Muhom brez kril je dal namreč tekati po ozki progi, ki je bila na eno stran omejena z enakomerno belo ali črno steno, na drugo stran pa s steno z raznimi progastimi vzorci. Vse živali so se brez zjeme takoj obrnile proti vzorčasti steni, ki je torej očito vzbujala njih zanimanje. Pri tem je bilo vseeno, dali je bila nasprotna stena svetlejša ali temnejša od vzorčaste. Muh torej ni privabljal večja svetlosti, kakor so menili doslej, temveč bogastvo oblik.

Citronov sok proti bacilom davice

Dr. Eirngen je odkril zelo preprosto in učinkovito metodo za uničevanje bacilov davice. Ki ostajajo še po ozdravitvi v bolnikovem nosu in grlu ter ogrožajo ljudi okrog njega, čeprav njemu samemu ne škodujejo več. Dr. Eirngen priporoča trikrat na dan po dve kapljici citronovega soka ozdravitelcu na nos in isto tolikokrat po 20 kapljic v usta. Poskusi so dokazali, da ozdravitelcu po 10 dneh niso imeli več nobenega bacila davice v sebi.

Maroški zdravnik

Spominjam se pristave, ki sem jo dal zgornji nedelec od Feza v skopo neobjudenem predelu. Med zidarji, ki so mi delali, je bil tudi neki zdravnik, seveda maroški zdravnik. Zidarsko poklicno je rabil tako dobro, kakor drugi, t. j. z istim poznavanjem cemenca in z isto pametno počasnostjo. Kretal se je plemenito in z dostojanstvom je sprejemal znake spoštovanja s kakršnimi niso skoparili nasproti njemu ljudje, ki so se mu bližali. Njegov sloves je segal preko mej našega obzorja. To sem hitro spoznal po obiskih, ki jih je dobival in zaradi katerih je brez srečnu zapuščil zidarsko umetnost v prid zdravilstvu.

Nekdo je delal z ostalimi težaki ob zidu, ki se je komaj pomohl iz zemlje. Tedaj se je pojavila v naši smeri dvojica, vredna svetopisemske davnine. Mož, lep, velik Arabec s črno brado in veličastno vezit v ohlapen plašč iz volne, je korakal peš, opiraje se na veliko palico. Žena je jahala tako nizkega oslička, da so se ji noge malone vlekle po tleh. Vse to je poglagoma napredovalo: moški ni priganjati osla, osel pa ni šli v moža, da bi prenaglo tekkel ob njegovi strani svoji usodi nasproti.

Dospeli so do zidarja, se je ta skupina ustavila in neznanec jih je vprašal, ali ni med njimi slavnega zdravnika. Kakopak! In tisti, ki se ga je tikalo, je nemudoma prenehal svoj posel, toda zidarsko žilico je odbral v roki med tem ko se je predstavljati prišleku. Pozdravljanje med obema je bilo dolgo, vujčno, slovesno in svečano. Drug pred drugim sta stala z resnim obličjem, naravnost uprtim pogledom enako veličastno se držeč. Nato sta se spustila v velikolep dvogovor. kakršnega čitaš samo v starih perzijskih rokopisih.

Dosleec je prvi poprijel besedo: »K tebi prihajam, kakor škrlanec na klic sonca. Tvoja znanost je velika, to vem. Sveti se enako dnevi zvezdi in njena topla svetloba prešinja prostranstvo. Ne čudi se torej, da sem jaz, nepoznan prebivalec daljnega sela, prišel do tebe, hočeč od rane zore ves dan. Ali moje plačilo je veliko, saj te nazadnje vidim.«

Zdravnik je še vedno držal ometačo v roki in poslušal z veličastnim mirom. Odgovoril je s takisto sijajnimi izrazi: »Hvala, tuje! Tvoje vedenje je plemenito kakor visokega gospoda. Kdo ti ne bi položil pred noge zakladov, ki jih ima? In če ti moja vednost ugetne koristiti, uporabi jo kot preskrbno poklonstvo. kakršno gre tvojim zaslugam.«

Drugi je nemoteno povzel: »Bodi zahvaljen za svoje blago srce, kakor za svojo spretnost, ki z njo zdraviš bolezn.«

Zdravnik se je takoj odzval: »Bodi zahvaljen še bolj za radost, ki si mi jo naklonil, vzbudiš v meni misel, da je takšen mož kot si ti, hodil ure in ure, da bi prišel k meni.«

Med tem, ko sta si še naprej izmenoma izražala poklone, sta osel in žena na njem čakala.

Sivček je kdaj pa kdaj stresel dolga ušesa, ne v znamenju ugovora proti tolikeri zgornosti, temveč enostavno zato, ker je preveč muh brečalo okoli njega, ženska pa je bila čisto mirna, kazala ni najmanjše nestrpnosti. Vendar se je vlekli pomenek brez konca, prispedobe so se vrstile za prispedobami.

Naposled se prišla vendarle na stvar. Inostranec je razložil, da je prišel sveta vprašat vsevednega doktorja zaradi položaja svoje soproge. To je okrutno bolela ena noga, ki je venomer otekala.

Pokaži mi, žlahtni prijatelj, to bolno nogo,« je rekel lečnik in odločivo nežnaje svoje ometačo, pristopil k bolnici, da bi se popolnoma prepustil Hipokratovi umetnosti. Z moževno pomočjo in brez nepotrebne obzirnosti je dvignil žensko s sedla in jo položil na tla. Za tem je dolgo ogledoval mesto bolezn.

Ko je zopet dvignil glavo, je s poudarkom izustil:

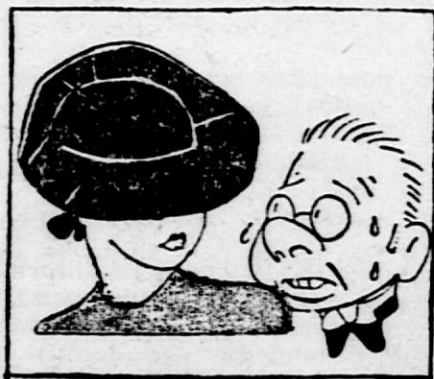
»Alah bodi zahvaljen! Tvoji koraki so te po sreči privedli k meni. Bolezen, ki jo razodeva ta noga, poznam. S preokrov pomočjo jo bom pregnal. Izginila bo ko rosa jutraj pod sončnimi žarki in tvoja žena bo mogla tedaj teči kakor gazela.«

Nato se je okrenil in brez naglice stopil v svoj šotor, od koder se je vrnil s šibko fosfora. Vzel je nož in na kamnu razrezal to šibko na več kock, ki jih je s silno točnostjo izenačil. Opravek je trajal dolgo in ves ta čas ni niti črnil. Drugi so gledali, seveda tudi brez besedice in polni spoštovanja do zdravnikovega učenega in zbranega obnašanja.

Potlej je prošil štiri može, naj čvrsto primejo žensko, še zmeraj zleknjeno na zemlji. Fosforove kocke je razpostavil po bolni nogi, tankovestno pazé, da so bile v enakih razdaljah druga od druge. Slednjic je vzel vžgalico in zaplail zaporedoma vse fosforove kocke. Bolnič so prekreptko tiščali, da bi se bila otepla. Toda tulila je po mili volji. A kakor hitro je bilo končano, je zbežala naglo nalič gazeli. Kot je bil napovedal učeni vrst. Ne vem, sta jo mogla kdaj dohiteti mož in osel, ki sta se spustila za njo.

Lastna kri proti možganski kapi

Italijanska zdravnica Colella in Pizzilo sta dosegla vredno ugodne uspehe v primerih možganske kapi s tem, da sta pacientom odvzela 20 do 30 cm krvi iz odvodnice na roki in jo potem nespremenjeno, vbrizgala v mišice. Posledice možganske krvavitve so po tem preprostem postopku hitreje nazadovale. Izkazalo se je, da je ta način uporaben tudi za osebe, ki jim zavoljo previsokega krvnega tlaka preti kap.



— Milan pravi vedno, da sem njegova glavna misel!
— No, potem sem ga pa večerj videl v parku s postarnim mislijo.

Za smeh in dobro voljo

ISKREN ODGOVOR

Zdravnik: Gospod Lipnik, ali mi morete povedati, zakaj ima vaša žena podplutbe na hrbtu?

»...seveda. Odkar je bolna, leži zmerom na hišnem ključu!«

KRIZA

»Ce bi ne imel psa, bi že davno umrl od lakote.«

»Kako to?«

»Petkrat sem ga že prodal, pa se je vselej drugi dan vrnil k meni!«

IZ SOLE

Učitelj: Čez 39 let bomo spet imeli popoln sončni mrk.

Učenec: »Ali bomo imeli tedaj pristo, gospod učitelj?«

PLEITE

»Papa, kaj je to pleite?«

»Pleite je to, če kdo vtakne svoj denar v hlačni žep in pusti, da mu upnik zarubi jojič.«

PRIJATELJSKA SOLA

Nova učiteljica nagovori otroke prvič tako:

»Dragi otroci! Dobri prijatelji bomo. Vse mi zaupajte, kar vas teži!«

Pa vstane Jurček iz zadnje klopi:

»Gospodična, meni je tu v soli tako dolg.«

UH, RADOVEDNOST!

»Zakaj pa tako previdno odpiras pismo?«

»Veš, s fantom sem se skregala, zdaj bi pa rada videla, kaj mi piše, preden mu pismo neprebrano vrnem.«

SE EN ZEBELJ

Gospodar je dal staremu možu, ki ga je prošil za delo, kup drv, da mu jih nacepi. Ko se je mož nadelal, ga je gospodar vprašal, če bi hotel nekoliko kosila.

»Ce smem prositi, potem bi rad kozareček žganja!«

— Tukaj, moj dragi, žganje vam sicer dam, toda verjemite mi, da je to žebelj v vaši krsto.

»Hvala, hvala, dobrotljivi gospod. Ker sva pa že pri tem, zabite mi še enega vanjo!«

VIŠEK

Snubač: »Gospodična, tako strastno vas ljubim, kakor strastno kadim.«

RAZLIKA

»Moja pipa in moja ljubica obe le meni gošiti z razliko: ljubica mi gori, kadar ona hoče, pipa tedaj, kadar jaz hočem.«

PRAKTIČNA LJUBEZEN

»Vi imate tako radi svojo ženo, da niti iz sobe ne sme od vas.«

»Seveda, ker bi šla v kuhinjo in kuhala!«

IDEAL

»Zakaj se pa Anka ne poroči?«

»Čaka na svoj ideal.«

»In ta bi bil?«

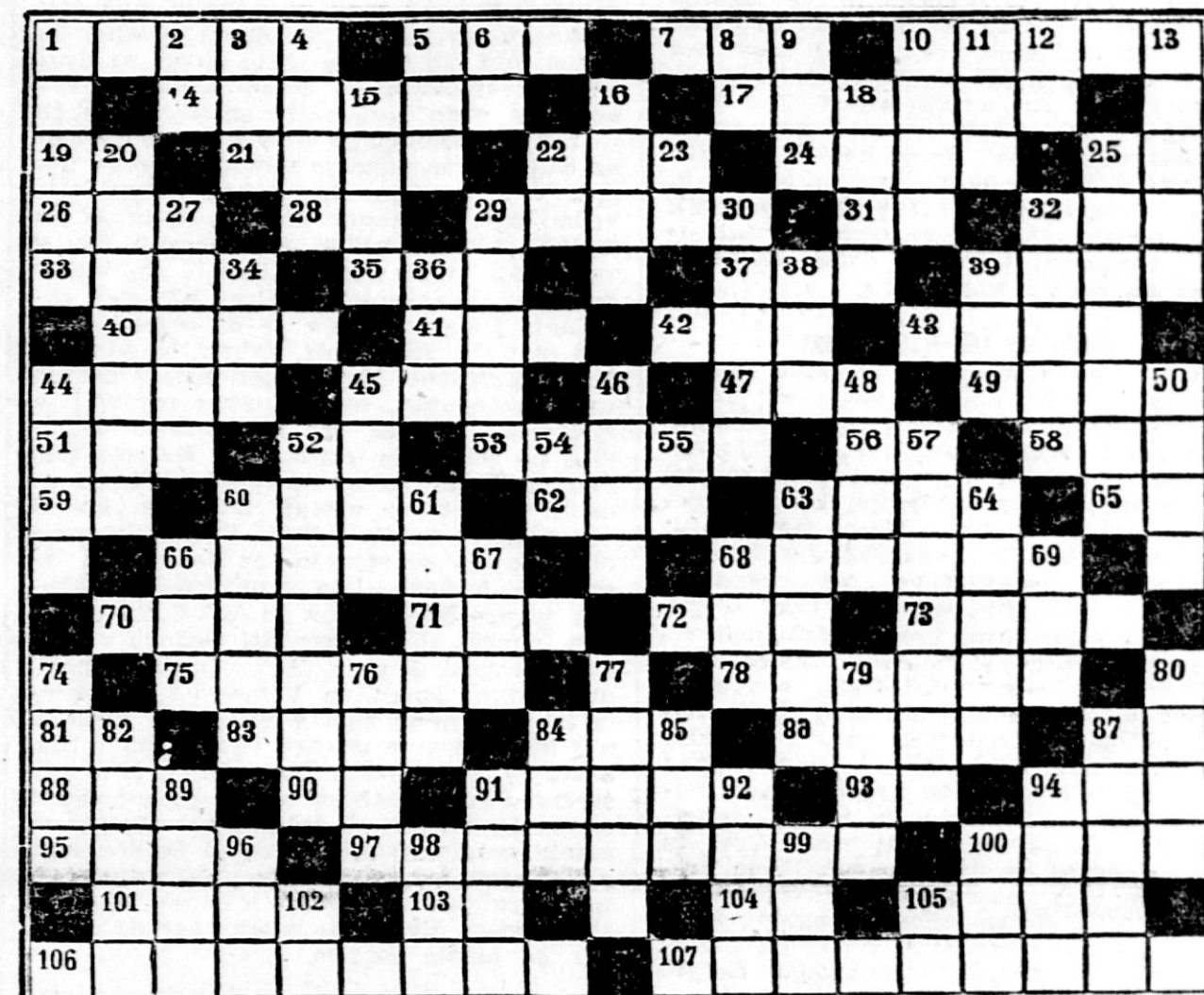
»Tisti, ki bi jo prvi zasnubil.«

RAZUMLJIVO

Prijateljica: »Toraj točno 1. julija bo tvoja poroka?«

Nevesta: »Da! Druga mora moj ženih plačati menico!«

Križanka št. 6



Besede pomenijo:

Vodoravno: 1. Jurčičeva povest, 5. dolg, okrogli, debel kos lesa, ki ga rabijo vozniki, 7. reka v Rusiji, 10. domača žival, 14. edini izvod, 17. kup prsti na travniku, 19. osebni zaimek, 21. del gledališča, 22. svetopisemska oseba, 24. živalska krma, 25. znak za kemično prvinjo, 26. rimljanska boginja, 28. ploskovna mera, 29. pristančnica na Balkanu, 31. dva samoglasnika (srbohrv. vzklik), 32. časovne enote, 33. neobdelana, gola, 35. reka v Mali Aziji, se izliva v Marmarsko morje, imenuje se tudi Granikos, 37. svetopisemska oseba, 39. grška pokrajina, 40. kraji, naselbine, 41. pevski glas, 42. naglo premikanje, 43. premikajoča se plast zemlje ali snega, 44. najdražja oseba, 45. redek, nizak gozd, 47. predlog, 49. gora v Grčiji, 51. gora na Kreti, 52. ni dovolj, 53. zaliv in mesto ob Riecem morju, 56. predlog, 58. stara vezniška oblika, 59. vprašalna členica, 60. filmska igralca, 62. čutni organ, 63. dolga noga; trikotnikova stranica, 65. medmet, 66. veliki stanovanjski prostori, 68. črn konj, 70. racioniarno živilo (množ.), 71. pesem, 72. skupina otkov med Novo Gvinejo in Timorjem, 73. beseda v molitvi, 75. ameriška država, 78. izdeluje samo en kos pohištva, 81. pamet, razum, 83. letna coba, 84. otok ob obali Kreta, 86. poziv, 87. osebni zaimek, 88. severni jelen, 90. podredni veznik, 91. jezero na Finskem, 93. v rani, 94. srbsko možko ime, 95. kapljiva tekočina, ki se rabi v zdravilstvu, 97. razgrajac, nasajen človek, 100. spomladanska, mlala, 101. del zidu, 103. medmet, 104. ploskovna mera, 105. kozarec, kevin, 106. besedno posneto, povzeto, 107. slovit, dobra znana.

Navpično: 1. kraj ob obali Tržaškega zaliva, 2. živalski glas, 3. število, 4. pritok Vise, 5. sij, močna svetloba, 6. skrajni del celice, 8. priprava, študij, 9. večja rastlina, 10. alkoholna pijača, 11. reka na Hrvaškem, 12. egiptovski bog, 13. reka v Afriki, 15. krinski polotok, 16. polotok v severni Evropi, 18. vrsta živalskega teka, 20. reka v Zadnji Indiji, 22. italijanski spolnik, 23. krajevni prslov, 25. država v USA, 27. žensko ime, 29. čistost, 30. svojini zaimek, 32. nadejati se, 34. igrane karte, 36. fin. ska luka, 38. reka v Rusiji, 39. okrajšano žensko ime, 44. toaletna potrebščina, 45. označba smeri, strani, 46. vodne živali, 48. v Italiji sta dve reki tega imena: prva je Baltea, druga pa Riparia, 50. japonski fiziol, 52. hrvaško mesto ob Jadranski obali, 54. podredni veznik, 55. oblika pomoznega glagola, 57. prazen, puhel, 58. danj, 60. je potreben za vsako resno in važno trditve, 61. elektroda, 63. zavarovana, 64. podredni veznik, 65. oblika pomoznega glagola, 66. sadna tekočina, močnik, 67. okrajšano žensko ime, 68. ga nič ne manjka, 69. gora v sev. Srbiji, znana po bitki v prejšnji svetovni vojni, 74. tovarne živali, 76. bog ljubezni, 77. reka v severni Italiji, 79. lesena stena, obloga, 80. hrv. ska pokrajina, 82. gonilna sila, stroj, 84. del posode, 85. ploskovne mere, 87. turški

sultan, 89. vrtnarjeva in kmetovalčeva potrebščina, 91. možko ime, 92. gorečnost, vnema, 94. svojini zaimek (množ.), 96. del živalskega telesa, 98. osebni zaimek, 99. doba, razloboje, 100. možko ime, 102. osebni zaimek, 105. podredni veznik.

RESITEV KRIZANKE ŠT. 5

Vodoravno: 1. Kosovo, 6. lagan, 11. palača, 17. orehi, 18. begunec, 20. roman, 21. Reno, 22. megaloman, 24. čar, 25. al. 26. ljuba, 28. opere, 30. ac, 32. era, 33. Eva, 35. ara, 37. bar, 39. sreda, 41. tla, 43. žalen, 44. ev, 45. ro, 47. mreze, 49. elan, 50. Klek, 52. nada, 54. opit, 55. namenil, 57. do, 58. ob, 59. kobila, 61. Elita, 62. ne, 64. ed, 65. Koin, 66. Ana, 68. rlec, 72. jan, 74. vrv, 76. Nen, 77. fra, 80. od, 82. tvoril, 84. kleno, 86. Om, 87. mili, 89. Galikanec, 92. repa, 94. Arosa, 96. tovariš, 97. napor, 98. Tarnava, 99. koren, 100. Talija.

Navpično: 1. koraj, 2. orel, 3. sen, 4. ohol, 5. vi, 6. lega, 7. aga, 8. Guilver, 9. eno, 10. vemo, 12. ar, 13. Loče, 14. Ema, 15. tara, 16. Anica, 18. Beba, 19. capa, 22. Mura, 23. Nero, 27. je, 29. Ra, 31. Salamina, 33. Er, 34. ad, 36. slepičen, 37. balada, 38. re, 39. sveder, 40. Arabec, 41. troboj, 42. anilin, 43. žene, 44. el, 46. od, 48. etan, 50. ki, 51. ko, 52. no, 53. ak, 56. na, 60. ok, 63. pieskar, 67. krog, 69. in, 70. en, 71. žrec, 73. komat, 74. vv, 75. vnat, 77. fleš, 78. an, 79. omara, 81. dira, 82. Tisa, 83. Blok, 84. Knin, 85. oval, 86. opoj, 88. Lom, 90. Ivo, 91. are, 93. epi, 95. an, 97. na.

Zlogovnica št. 6

a — a — ba — ci — ča — če — čl — de — di — di — dij — din — fon — ga — ja — jan — je — kar — kar — ki — kron — ksi — la — la — le — lo — mi — mi — na — na — ni — o — o — pro — ra — ra — ri — ri — sa — se — se — ta — ta — te — ti — ti — ti — toh — tr — u — va — vec — vi — vil.

Iz teh zlogov sestavi 19 besed s pomenom: